Ніва
ШТОТЫДНЁВІК
ГОД І № 27 БЕЛАСТОК, 2 ВЕРАСНЯ 1956 г. ЦАНА 60 гр.

JÓZEF BURSEWICZ
SZCZECIN

BIAŁORUSINI

Pamiętam łąki, torfowiska,
Wrośnięte w ziemię wasze chaty,
Stare, dębowe uroczyska,
Siwe kożuchy, w gęste łaty.

Łapcie z wikliny — to symbole
Piaszczystej nędzy, rąk sękatych,
Które wspierały łyse pole
Cięte w gryczano-żytnie płaty.

Pamiętam ludzi przygarbionych,
Kobiety w grubych, białych chustkach.
I dzieci, które wychudzone
Chleba prosiły krzywiąc usta.

A pieśń tych ludzi smutkiem wiała
I nie pachniała, jak maciejka —
Słowa tej pieśni tchnął Kupała,
A tytuł smutny jej — Żalejka.

Dziś się sprawdziły tęskne słowa,
Słowa za serca nasze rwące,
Które wydała śpiewna mowa:
„Zahlanie sonca i u nasze akonca".

Do poezji białoruskiej

Szumiałaś cicho wierzbą krzywą,
Wiatrem płakałaś na rozstajach —
Gdy koń potrząsał rudą grzywą,
Koń, który nigdy się nie najadł.

A chłop koniowi gładził żebra,
Tłumaczył jemu: brak pieniędzy;
Potem wyjmował kawał chleba,
Który ukryty miał w siermiędze.

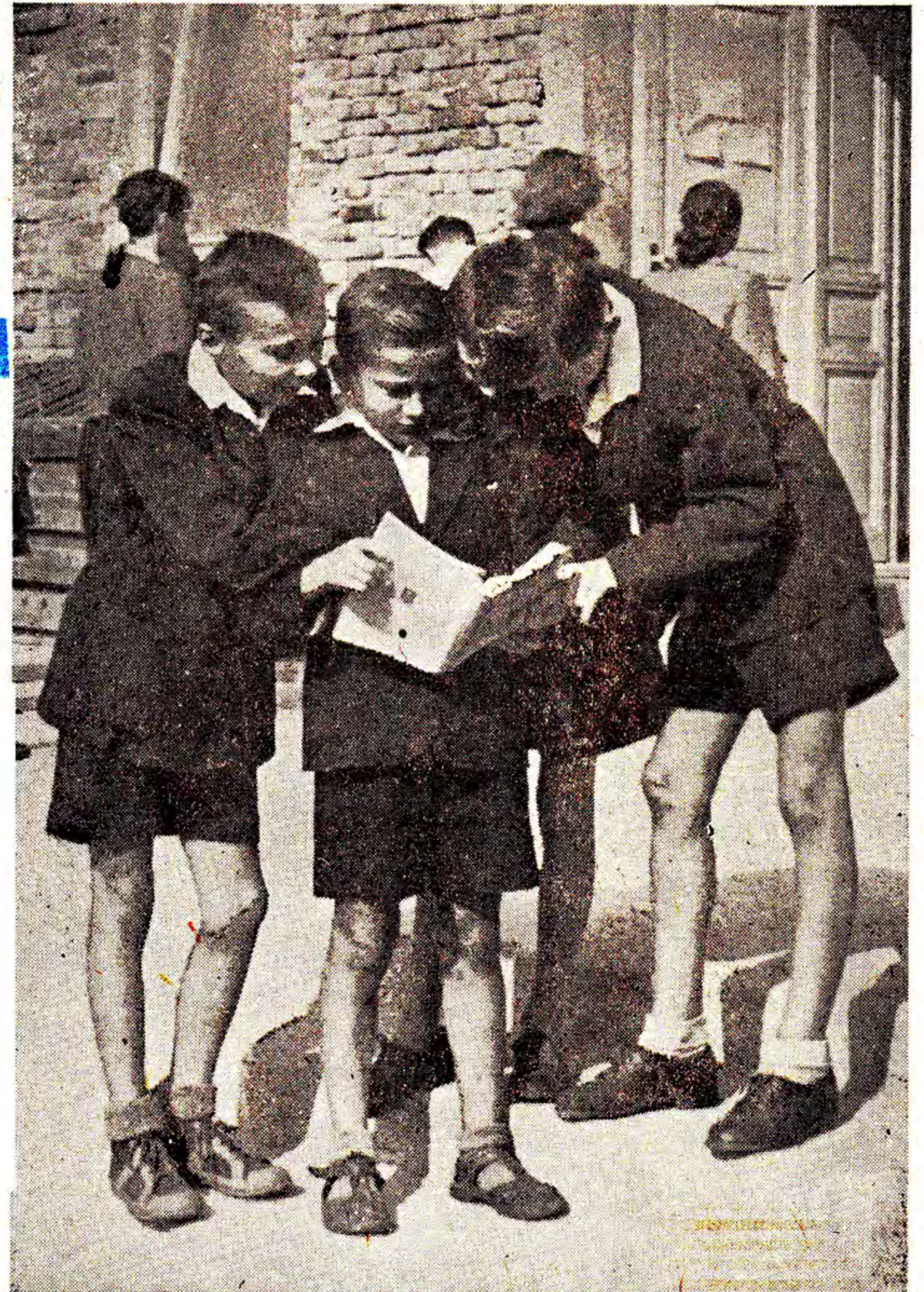
I tyś poezjo, to spostrzegła,
Że koń nie przyjął, łzę miał w oku.
I biedna szkapa znów pobiegła
Drogą majątków i obroku.

W serca bogatych żadna drzazga
Chłopskiej niedoli się nie wbiła:
Po białoruskich, siwych piaskach
Nędza z poezją wkrąg chodziła.

Twoim poetom rozpacz rwała
Kartki, na których wiersz powstawał;
Twardniało serce, tak jak skała
I uderzało w kodeks prawa.

Poezjo polna, rosochata —
Rozbiłaś mury praw bezprawnych
I naprzód idąc, po przez lata
Zniszczyłaś nędzę lat niedawnych.

Skromny poeta tobie życzy
Zielonych wzruszeń w wiersza tonie —
Gdy twoje zwrotki będę liczył —
Niech jeszcze bardziej drżą me dłonie.

Пачэснае прызначэнне

Зазваніў школьны званок і школа ажыла, зашумела, зазвінела шматлікімі галасамі. Адчыніліся дзверы класных пакояў з партамі і школьнымі дошкамі, — як штогод. У іх хутка пачаў уліванца свежы, малады, адпачыўшы ў час летніх канікул, натоўп.

Ззаду засталіся жнівеньскія прасторы, — наперадзе — іншая мэта, іншае жыццё — жыццё школьнае.

Калі я гавару школьнае жыццё, успаміны вяртаюцца да ўласных школьных год; перад вачыма паўстае цэлы рад меншых і большых падзей, з'яў, выпадкаў: вясёлых, добрых, і прыкрых, і сумных.

Мы калісь, акружыўшы сваю настаўніцу пачалі, як гэта часта бывала, гутарыць з ёй. Яна як родная маці цярпліва адказвала на ўсе нашы пытанні. Аднойчы мы запыталі яе: — а ад чаго ў вас сівыя валасы?

— Вы хутка пакінеце мяне, — адказвала яна, — а колькі ўжо было раней такіх, каторых я любіла як вас, з каторымі зжылася, і яны пакінулі мяне таксама.

Гады працы з імі і з вамі, працы нялёгкай, і не заўсёды вясёлай, бо шмат з вас часта беспадстаўна, зласліва крыўдзіць настаўніка, зрабілі валасы маі сівымі. Ды гэта нічога. Каб толькі вы былі шчаслівымі.

Мы настаўнікі да гэтага імкнемся.

*

Не так даўно я наведала сваю каліснюю школу. Ільі Захаравіча не было.

Ён хворы — адказалі мне. Я вырашыла пайсці да яго на кватэру.

Заходжу, а ён сядзіць за сталом, — абложаны сшыткамі, паперамі, кніжкамі. Спатыкае мяне радасна.

— Мне сказалі, што Вы хварэеце — адзываюся я.

— Дрэнна, дрэнна чуюся... ногі... стары ўжо...

— Дык чаму-ж працуеце?

— Трэба, ведаеце, трэба падрыхтаваць матэрыял, няма часу бяздзейна сядзець. Узаўтра ўжо іду ў школу, я яшчэ там патрэбны. Далей мы завялі гутарку аб мінулым, калі я яшчэ была яго вучнёўкай.

— Парассыпаліся па свеце маі выхаванкі. Так... адны ад нас адыходзяць, другія прыходзяц.

— Усе тыя, што адыходзяць не забылі пра Вас — кажу я.

У Ільі Захаравіча ад радасці слёзы ў вачах — глыбокіх, поўных бацькоўскай любві.

*

Новы навучальны год мне заўсёды нагадвае постаць настаўніка — клапатлівага прыяцеля, уважліва, хоць часта непрыкметна сачыўшага за кожным крокам вучня, цікавіўшагася яго патрэбамі, яго жыццём; сумуючага па адыходзячых на прасторныя шляхі жыцця сваіх дарослых „школьных дзяцей" і радасна сустракаўшага новых наведвальнікаў, — наймалодшых. Ён і аб тых не забывае, і аб гэтых дбае. І ўслед за тымі бягуць яго думкі і гарачыя сардэчныя пажаданні і—гэтым аддае частку свайго сэрца. І гэта нічога, што прыдзе час калі і яны адыйдуць, накіраваныя яго рукой, у свет шырокі.

Яго прызначэннем — кожны год перажываць растанне і кожны год новую сустрэчу.

ВЕРА ЛЕУЧУК.

Тыдзень праз фотааб'ектыў

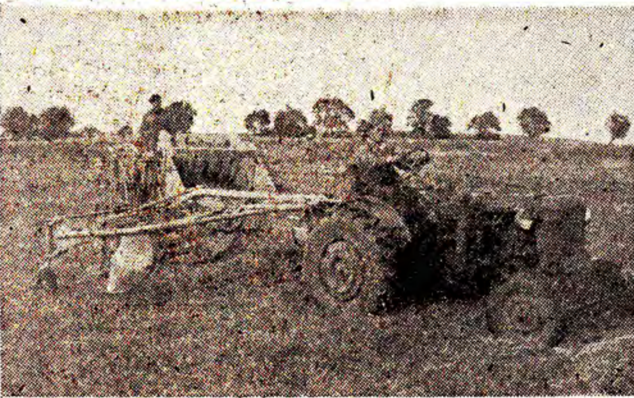
★

У нядзелю 26 жніўня г.г. у Варшаве адбылося свята авіяцыі.

На здымку: пасажыр верталёта, які ўручыў кветкі прэм'еру Цыранкевічу, пасля прызямлення зноў вяртаецца ў кабіну.

Фото — ЦАФ.

★

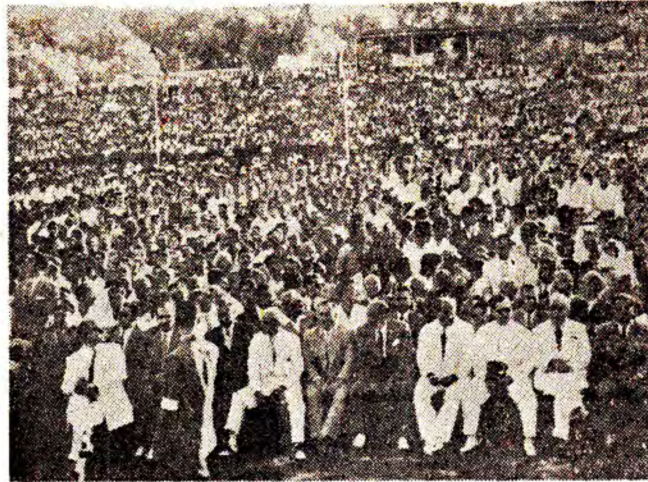
На тэрыторыі Шчэцінскага ваяводства ўжо другі раз адбываюцца сенакосы. На сенажаці працуюць прэсы прывезеныя з ГДР. Гэтыя машыны зграбаюць скошанае сена, спрасоўваюць яго ў стосы і нагружаюць на павозкі. Такая машына замяняе працу 8—10 асоб, а абслугоўвае яе толькі 2 асобы.
На здымку: Уладыслаў Пургат—трактарыст з ПОМ у Нежыне і Юзэф Цэмрак—член РЗС «Новае жыццё» у Добрым, абслугоўваюць машыны на палях кааператыва.

Фарфоравае прадпрыемства ў Хадзежы існуе з 1894 года. Фарфоравыя вырабы прадпрыемства, як: камплектныя сервізы, фарфоравыя электрычныя ізалятары на ўсе напружанні, супрацiўленні і г. д. з'яўляюцца вядомым і цэнным таварам на замежных рынках. Экспартуецца іх між іншым, у Турцыю, СССР, Вялікабрытанію, Бразілію, Судан, Афганістан. Прадпрыемства штогод перавыконвае вытворчыя планы, а ад чацвёртага квартала 1955 г. заваявала пераходны чырвоны сцяг у спаборніцтве.
На здымку: пазалочванне талерак. Фелікс Сцігала перапрацаваў ужо 30 гадоў у якасці керамічнага маляра.

Як усім вядома праз нейкі час у Кракаве працягваўся працэс Мазуркевіча.
На здымку: Абвінавачаны Мазуркевіч пад наглядам міліцыянераў выходзіць з судавога зала.
ЦАФ.—Фото ГЛАДЫШ

У Дамаску адбыўся веч, які падтрымаў заяву Егіпта аб нацыяналізацыі Суэцкага канала.
На здымку: агульны выгляд веча, які адбыўся на гарадскім стадыёне ў Дамаску. *Фото — ЦАФ.*

Егіпецкія карціны. На здымку: турысты на вярблюдах.
ЦАФ. — Фото ЯШК

★

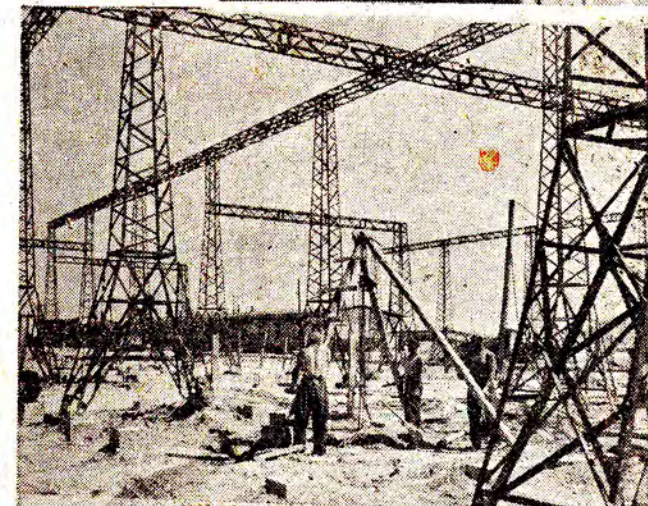
Ва Усходнім Берліне адбылася радыёвяшчальная выстаўка.

На здымку: найменшае чамаданнае радыё «Статз» і камбінаваны тэлевізар і радыё «Клаўдыя».

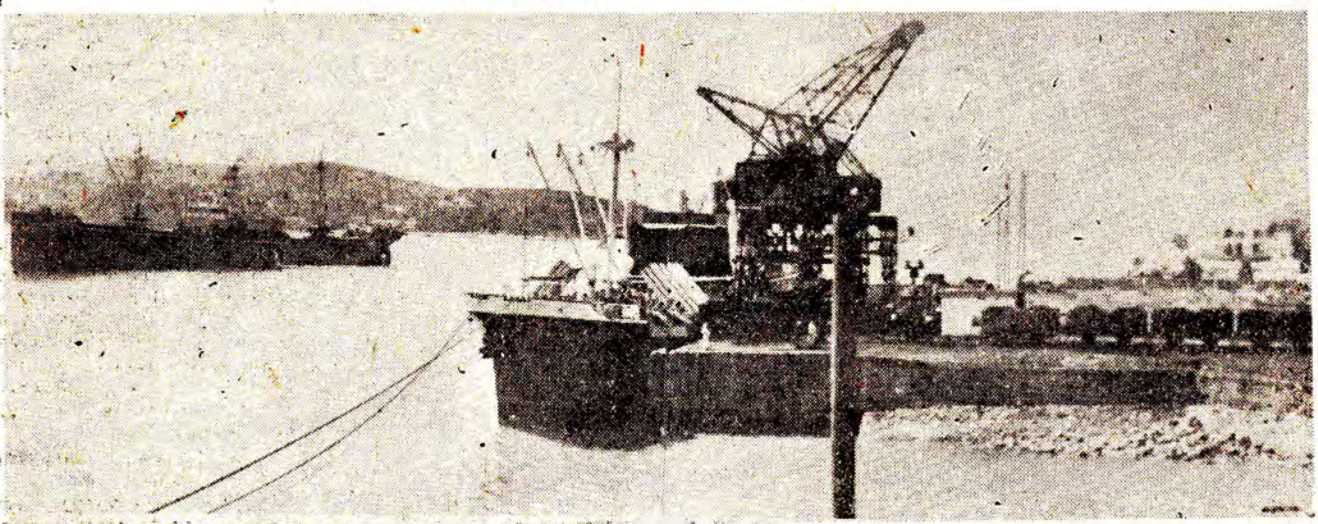
Фото — ЦАФ.

★

У Коніне будуецца новая электрастанцыя. Першы ток гэтай электрастанцыі жыхары атрымаюць пад канец будучага года. Да выпрацоўкі яго будуць выкарыстаны паклады мясцовага шэрага вугалю.
На здымку: мантажная брыгада Яна Койса ставіць стаўбы па разнародку высокага напружання.
ЦАФ. — Фото МОТЛЬ.

З кожным годам Дэмакратычная Рэспубліка В'етнам павялічвае гандаль з заграніцай.
На здымку. заграничныя караблі ў порце Гайнонг. *Фото — ЦАФ.*

Усякая ўсячына

Комуністычнае сонца

Як паведамляе газета «Юнге Вельт», нядаўна амерыканец З Эрыксон вырашыў наведаць агульна вядомую турыстычную мясцовасць,—Гарэміш у Альпах. Зараз, пасля прыезду на месца сустрэла яго вялікае расчараванне, даведаўся, што ўвечары канатная нядзейная. А тут вось якраз містэр Эрыксон вельмі захацеў пабачыць узыход сонца з горнай вяршыні. Містэр Эрыксон не разгубіўся. Заплаціў 60 доларай, каб выключна завезці яго ў пажаданае месца. Урэшце ўзабраўся, пераначаваў і рана, ранепька моцна разззлаваны вярнуўся. Яму страшна было падумаць аб тым, што ўбачыў. Містэр Эрыксон убачыў, што сонца ўзыходзіць... на ўсходзе.

«Юнге Вельт» дадае яшчэ, што Эрыксон гэту справу неадкладна накіруе ў следчую камісію па антыамерыканскай дзейнасці за гэткія тэндэнцыі.

Малярыя і „Тарэсталь"

Як паведамляе «Юманітэ» амерыканская газета «Сент-Люіс Пост-Дыспеч» змясціла паведамленне, што «адзін велізарны авіяносец тыпу «Тарэс» каштуе 200 мільёнаў доляраў, не бяручы пад увагу самалётаў, якія на ім знаходзяцца».

А вось здзіўляючы збег акалічнасцей 200 мільёнаў долараў — гэта дастатковая сума на знішчэнне малярыі на цэлай паверхні зямнога шара, а Сусветная арганізацыя аховы здароўя на гэтыя патрэбы выдае толькі 75 мільёнаў доляраў на 70 краін, у якіх гэтая страшэнная хвароба наносіць паражэнне ўсёй грамадскасці.

Фонд ЗША, — самай багатай краіны, правадыры якой задумліваюцца «як рэагаваць» на прапановы Савецкага Саюза адносна правядзення разззбраенняў — складае толькі 14 мільёнаў доларау.

А калі-б ЗША паменшылі прадукцыю авіяносцаў толькі на адзін, — малярыя на зямлі была-б ліквідавана.

Сазнанне Марты Нгакэ

У сваім лісце ў рэдакцыю поўднёва - афрыканскай газеты «Нію Эйдж», Марта Нгакэ, пражываючая ў Блэмфонтэйн, апісвае цяжкае жыццё негрыцянскіх жанчын пад уладарніцтвам англійскіх каланізатараў.

Між іншым, піша: «Белы чалавек прыбыў у нашую краіну і расказаў нам пра хрысціянства і пра шчаслівасць жыцця хрысціяніна.

Гэтую веру мы прынялі, але шчаслівасць якую мы атрымалі, гэта шлях у турэмныя камеры. Зрабіліся мы зняволенымі замест хрысціянамі. Цяпер нават шкадуюся, што прыняла гэтую веру. Але я ўжо знайшла новы касцёл: з'яўляецца ім арганізацыя — Афрыканскі Нацыянальны кангрэс, які змагаецца за нашае вызваленне. У гэтым касцеле няма расавых розніц, а запаведзь «кахай блізкага свайго, як сябе самога» поўнасцю ажыццяўляецца.

Амерыканскія „Профсаюзнікі"

Газета «Н'ю Йорк Таймс» паведамляе, што 6 сучасных альбо былых амерыканскіх прафсаюзных бойзаў, прыцягнута да адказнасці перад судом. Як заявіў акруговы суддзя п. Гоган, гэтыя «профсаюзнікі» без ведама сваіх членаў, прымушалі некаторых прадпрыемцаў плаціць сабе хабары, пагражаючы ім забастоўкамі.

І танец перашкаджае

Газета «Юнгэ Вельт» паведамляе: «Тані Мэлі Франк Давідсон з Санта Маніка (ЗША) атрымала развод. У час судовага разводу заявіла яна, што яе муж Брыян патрабаваў ад яе каб 5—6 разы ў тыдзень хадзіла з ім танцаваць, чаго яна ў ніякім выпадку не магла вытрымаць. Для вытлумачэння дадаем, што пан Брыян мае 59 гадоў а пані Давідсон 81 год...»

Адпомста

Злучаныя Штаты Амерыкі вядомыя ва ўсім свеце сваімі парадкамі і звычаямі, якія смела можна назваць «не з гэтай зямлі». Вось напрыклад, як паведамляе, «Юнгэ Вельт», нейкі Улы Улсен з мястэчка Корнінг быў вымушаны заплаціць значны штраф за парушэнне правіл дарожнага руху. Улы Улсен адчуў сябе адчак пакрыўджаным паліцыяй і вырашыў адпомсціцца за гэта.

Як думаеце, што ён зрабіў? Вось у яго памяшканні ўласнікам якога ён і з'яўляецца, знаходзілася сядзіба камісарыята паліцыі. Так, што энергічны Улсен... адмовіў паліцыі ў далейшым карыстанні яго кватэрай...

Казёл і артыстка

23-гадавы пастаўнік Міліцстраул з Даніі пастанавіў даць у падарунку казла вядомай амерыканскай артыстцы, Келі, цяпер жонцы князя Манако. З гэтай мэтай малады дачатнік перайшоў 3.000 кілометраў са сваім чатырохногім сябром. Прыбыўшы ў Манако звярнуўся з просьбай аб аўдыенцыю. Аднак-жа паліцыя відавочна недаверваючы казлу, забараніла ўваходзіць у палац.

Таксама і ўласнікі гасцініцы ў ніякім выпадку не згадзіліся пераначаваць казла так, што незвычайныя вандроўнікі былі вымушаны спаць у паліцэйскай гаўптвахце. Толькі на наступны дзень дазволена ім увайсці на тэрыторыю замка і прынята падарунак...

ЯНКА БРЫЛЬ

СОНЕЧНЫ ЗАЙЧЫК

Як песня радасці, як полымя сцягоў над сумнымі, раней гасцінцамі, як светлы ранак новага жыцця, стаіш ты ў памяці шчаснай Радзімы маёй — сапраўды залатая восень трыццаць дзевятага года!..

Думаючы аб табе, я часта ўспамінаю пра долю многіх хлопцаў з-пад Баранавіч ці Брэста, закінутых у тыя дні далёка на захад ад родных мясцін.

Разам з гэтымі хлопцамі я сустракаў другую сусветную вайну ў акопах пад Гдыняй, палітых крывёй сілезскіх шахцёраў і новагрудскіх беднякоў. Там я сустрэўся ўпершыню з істотамі, ператворанымі Гітлерам у механізмы ў ботах, падкаваных з разлікам прайсці па ўсім свеце і ўсё патаптаць.

Камандзір нашага батальёна, пан маёр Жызнеўскі, наведаўшы акопы першай лініі, застаўся нездаволены маім позіркам і тут-жа, каб чулі ўсе, наказаў ротнаму: «на выпадак чаго — страляйце, як сабак».

Гэта датычыла нас, беларусаў.

З другога боку былі бамбавозы і варанёныя штыхі больш узмужнелага фашызма.

Зрэшты, яны былі з усіх бакоў, — на трэці дзень вайны мы трапілі ў акружэнне і, прыціснутыя падковай наземных войск да мора, амаль бяззбройныя, адчулі на сабе выпрабаванне ўсіх відаў сучаснай ваеннай тэхнікі — з сушы, з мора, з паветра...

«Калі будзем забіраць нямецкія гарады — не напівайцеся!» — грымеў у першы дзень вайны маёр Жызнеўскі. А першы самалёт, які нам удалося збіць ажно на трэцім тыдні кампаніі, быў не нямецкі, а свой. І ў самалёце гэтым былі не тыя, што бамбілі нас, а наш паважаны герой — пан маёр. З уцёкамі ў яго не вышла.

... Няволя.

Тысячы матак аплакалі ўсё — тугу і голад, пакуты і смерць сяброў. Яны праклялі назаўсёды калючы дрот і брэх аўчарак, святло пражэктара і стук кулямёта з вышкі.

З далечыні гадоў паклічу толькі светлае, што і цяпер жыве і можа паслужыць вялікай справе нашых дзён.

*

Восень трыццаць дзевятага года.

З неба імжыць, здаецца, ад пачатку свету дождж, — дакучлівы, халодны. А навокал, колькі відаць пад шэрым каўпаком з імглы і нізкіх хмар, уся зямля належыць юнкеру, і ўся яна густа пакрыта кучамі гною. Мы растрасаем яго цяжкімі, васьміраговымі віламі. Побач тырчыць канвойны, «вахман», нібы слуп, да якога мы прывязаны тут, на варожай зямлі. Калі і як парвецца гэта прывязь — невядома. Невядома таксама, калі пасохне вопратка на стомленых касцях, калі заціхне ў галаве панурае гудзенне голаду...

І вось тады на цёмную сцяну выбягае наш Сонечны Зайчык: наша пацеха — падлетак Стась Пшэрва, семнаццацігадовы добраахвотнік, спыняецца трэсці гной і, успёршыся на вілы, асабліва вялікія для яго, пачынае песню.

Нямнога слоў у гэтай песні.

— Раней, калі мы жылі на Мазоўшы, — расказваў неяк Стась, — і матуля, і татусь-нябожчык служылі ў маёнтку. І матуля спявала з батрачкамі гэтую песню. Не памятаю, як там было, бо даўно мы прыехалі ў Гдыню. Па хлеб. І там матуля спявала таксама.

Слоў у песні нямнога, ды словы — простыя і горкія, як батрацкая доля. Баляць таксама і рукі, і ногі, баліць і душа. «Калі-б табе, сонейка, прыйшлося працаваць на пана, ты не стаяла-б так доўга над лесам, — зайшло-бы хутчэй». Так—у песні, а для нас нават сонца не свеціць. І ў шчырым голасе хлопца больш, як відаць, беспрасветнай тугі, чым у песні ягонай матулі-батрачкі.

Спявае Стась не першы раз, а ўсё-ж і цяпер міжвольна спыняемся трэсці.

Вахману — не да нашых пачуццяў. Інтарэсы юнкера — інтарэсы дзяржавы. І абаронца іх крычыць:

— Давай! Давай! Праклятыя польскія свінні!

— Ага-а! Не падабаецца табе такая песня! — ажывае Стась. Ён хапае пад паху вялікія вілы, і пальцы яго пайшлі перабіраць па іх васьмі рагах, як на струнах гітары.

Прыпеўка складаецца на хаду:

Не глядзі так крыва,
Не раві ад злосці, —
Прыдзе час, і мы вам
Пералічым косці.

Апошнія словы Стася мы пакрываем дружным рогатам.

— О, Пшэрва, Пшэрва! — прысядаючы, смачна смяецца нізенькі, каржакаваты кухар Збых.

А мой сябра Жарнак, здаравенны нёманскі плытагон, з асалодай сморкаецца і, абапёршыся на вілы, зноў рагоча.

— Ёлкі зялёныя! — гаворыць ён — Цяпер яшчэ каб закурыць!

Смяецца нават і шэры слуп, да якога мы тут прывязаны.

— Пшэрва фон, Пшэрва граф, Пшэрва міністар, — гаворыць ён.

І столькі ідыёцкай радасці на гэтай мордзе, што нам становіцца яшчэ больш смешна.

Ды інтарэсы юнкера — інтарэсы «вялікага Райху». Вахман успамінае пра гэта і зноў, нібы заведзены, крычыць:

— Давай! Давай!...

Цяжкія вілы зноў пачынаюць трэсціся над шэрай раллёй, і сябра мой, Жарнак, гудзе — прылумвае найлепшыя пажаданні ўсім панам, праз якіх мы тут апынуліся.

Пра ўцёкі мы пачалі гаварыць, вядома, з першых дзён палону. Наогул мара гэтая выказвалася ўголас, а практычны бок справы мы абмяркоўвалі па двух, па трох, і найчасцей увечары, пад коўдрай.

Коўдры свае мы насілі заўсёды з сабой. Гэта былі звычайныя ірваныя мяхі, якія выдаў нам клыпаты аконам юнкера, ахрышчаны Пшэрвай даволі ўдала — Гуляйнага. Першы месяц, пакуль мы капалі бульбу, мяхі былі хвартухамі. У дождж мы пакрываліся імі накшталт башлыкоў. Увечары, вярнуўшыся ў барак, сушылі дваццаць гэтых мяхоў вакол адной чыгуннай печкі, а потым, толькі распарыўшы іх, накрываліся — колькі хапала ад ботаў уверх.

— Калі я збіраўся на фронт, — шаптаў побач са мною Пшэрва, — матуля дала мне вось гэты світар. Яшчэ і браць, дурніца, не хацеў... Янэк! Ты спіш? Як яна там цяпер, мая матуля?... То-ж я самы старэйшы ў сям'і. Антось малы яшчэ. Дзе ён і што ён заробіць!..

І прыпеўкі, і звонкі хлапечы смех знікалі некуды на ўсю ноч. Сонечны Зайчык туліўся да мяне, каб не званіць зубамі, і шаптаў:

— Янэк! А Янэк? Ты спіш? Добра вам беларусам, — вам ёсць куды ўцякаць. А ў Гдыні-ж гітлеры таксама, як і тут.

А потым паўтаралася, як заўсёды, адно:

— Але і я таксама ўцяку. Вось паглядзіш.

— Ну, добра, добра, Зайчык, спі, — гудзеў у адказ малому Жарнак.

І так было праз усю восень і зіму.

Мы рыхтаваліся ўцякаць удвух з Жарнаком, і толькі з ім гаварылі аб гэтым сур'ёзна.

*

Прыйшла вясна саракавога года.

Збіранне сіл завяршалася. Мы пачалі збіраць на дарогу хлеб. Сілы сабралася столькі, што нават у светлыя дні бывала цёмна ў вачах. Запасы хлеба папаўняліся за кошт гэтых сіл. Адну лустачку — мой ці жарнакоў паёк — мы з'ядалі адразу ўранні, другая лустачка ішла ў энзэ. Парушаўся гэты парадак рэдка, — надзея на вызваленне часцей за ўсё перамагала голад.

Так прайшоў красавік. У палавіне мая я выпадкова пачуў, як стары апалчэнец Загродскі, марскі хваравіты рыбак, шаптаў маладому матросу:

— І ад мяне там, Ясь, пацалуеш каханую нашу айчызну... Прывітаеш там польскае мора...

Словам, ясна было, што збіраецца некалькі груп, і кожная хоча вырвацца першай. Пасля пачнуць пільнаваць нас яшчэ больш крута.

Ды Пшэрва апярэдзіў усіх. Зайчык пайшоў адзін, нечакана для нас і па-блазенску непрадумана. Бышцам упершыню дыхнула на яго салёным ветрам недалёкай Балтыкі, нібы здалося, як хлопчыку, які заблудзіўся на рынку, што куды ні пайдзі — усёроўна трапіш да мамы...

На першай днёўцы хлопец не заснуў — ад раднаснага хвалявання. Дзень здаўся бязлітасна і недарэчна доўгім. І Стась не выцерпеў, вылез з куста, пайшоў. Асцерагаўся, кажа, ды прыкмецілі. Даганялі — уцякаў, акружылі — пачаў адбівацца каменнем...

І вось апаўдні назаўтра яго прыгналі назад у маёнтак.

Утрох, пад наглядам старога парабка-цесляра, мы працавалі ля цыркуляркі. Рэшта хлопцаў была з вахманам у полі. Мы першыя ўбачылі нашага Стася.

Яго прыгналі два ўзброеныя вінтоўкамі абармоты — малойчыкі з павязкамі вясковай «гітлераўскай моладзі». У падзёртым дашчэнту мундзіры, без пілоткі, акрываўлены, з рукамі скручанымі за спіной. — Пшэрва ледзьве ішоў, а падышоўшы бліжэй — не пазнаў нас, відаць, праз кроў, што ўжо засохла на твары і ў растрапаных валасах.

— Дзе вахман? — спытаўся адзін з абармотаў.

Басаногія хлапчукі, якія ўжо аднекуль пазбягаліся, закрычалі наперабой:

— Ён ідзе! Вунь ён ідзе!

Рухавы, жоўценькі яфрэйтар Лерхе так спяшаўся выканаць свой абавязак, што не заўважыў нават, як два маладыя героі тыла прывіталі яго, заядла ўзняўшы правыя рукі. Яфрэйтар на хаду яшчэ зняў з рамяня карабін і сподбега ўдарыў Стася прыкладам у грудзі. Хлопец хіснуўся і, ступіўшы два крокі назад, асеў. Абодва абармоты з візгам пачалі таўчы яго нагамі, — хочучы падняць і разам з тым не даючы падняцца..

Затым пачуўся грукат матацыкла. Ехаў аконам Гуляйнага.

Ён паспяваў і сапраўды адразу ўсюды. Уладанні юнкера распасціраліся ва ўсе канцы далёка ад двара. І кожнай групе працуючых у полі батракоў ці палонных па некалькі разоў на дзень чуваць быў грукат матацыкла. Калі-ж ён заціхаў, гэта азначала, што аконам глядзіць у бінокль, шукаючы ці проста гультаёў, ці сабатажнікаў. Хадзіў і ездзіў ён заўсёды з кульбай.

Цяпер, спыніўшыся каля нас, Гуляйнага сігануў з матацыкла і ўзяў сваю кульбу за другі канец...

Гэтага было ўжо цераз край.

Я падскочыў да аконама якраз тады, калі ён замахнуўся. Не ведаю, як гэта атрымалася, — можа таму, што ён ад нечаканасці сумеўся, — але выхапіць кульбу з ягоных рук я — галодны, знясілены — здолеў, паспеў. Пасля нехта збіў мяне з ног, ззаду ўдарыўшы на галаве, відаць прыкладам, і ўстаць самому мне не давялося. Калі-ж мяне паднялі, рукі мае былі скручаны таксама, як у Стася.

Больш за ўсё балела, здаецца, тое, што два нашы сябры — Карповіч і маленькі, набожны Цыдзік — не кінуліся на дапамогу. Уявіў сабе нават ад злосці, а можа і ўбачыў, што белабрысы Карповіч яшчэ ўсё разважае, ці варта ўмешвацца, а Цыдзік трасецца і шэпча нешта сваёй «вастрабрамскай»...

Увечары — ліквідаваць паўстанне — прыехаў оберлейтэнант з трыма салдатамі.

Мяне і Пшэрву паставілі пад расстрэл. На вачах у сяброў. Скаваныя камандай «смірна», яны моўчкі глядзелі на нас — два шэрагі па дзевяць чалавек. Мы не бачылі іх: перад намі была толькі цагляная сцяна канюшні, а пад нагамі, на жвіры, — рэдкая, маленькая трава і, таксама малыя яшчэ, лісты лапухоў. Апошнюю сувязь з роднаю хатай — пацёрты блакнот з трыма фотаздымкамі (пісем яшчэ не было) — забраў з кішэні прыезджы салдат. Тры шэрыя, бязмоўныя істоты ў касках, пасаджаных нізка на вочы, — яны стаялі за намі. «Нашы» кулі былі ўжо загнаны ў патроннікі.

Месяцаў пяць перад гэтым старшына Юзэф Пронь успамінаў у бараку, на сцёртай саломе, варшаўскі май дваццаць шостага года, — крывавую барацьбу пілсудчыкаў з эндэкамі за ўладу. Каля сцен цытадэлі пілсудчыкі расстрэльвалі потым палонных, і наш тоўстенькі Юзя — тады яфрэйтар — камандаваў аддзяленнем. Расказваў аб гэтым пілсудчык спакойна, і ў цемры голас яго быў агідны дзікай гордасцю тупога салдафона. «Чатыры кулі ў адну патыліцу. А хлопцы ўсё маладыя, чубатыя. Як жарнем, дык валасы і закрылі ўвесь твар».

Цяпер другі фашыст—пружыністы, крыклівы оберлейтэнант з чарапамі на шапцы і каўнярах — дзейнічаў хутка, і часу на роздум было ў нас няшмат. Я ўспомніў толькі свае валасы, і чужая, халодная думка — дакульжа хопіць іх? — гудзела ў галаве, як апошняя сувязь і з заходзячым сонцам, і з цэглай, што вось, залітая яго святлом, хвалюецца і ходзіць у вачах. А па спіне мігусіліся мурашкі. Здаровы, дваццацідвухлетні арганізм хацеў кожным нервам убачыць апошні свой момант і кожным нервам баяўся яго надыходу.

І вось пачулася каманда...

Не, не нашым забойцам.

Гэта нашых сяброў павярнулі направа. Яны пайшлі. На развітанне шорстка тупаціць па жвіры іх стаптаны абутак.

Каманда зноў...

Залп загрымеў, і вочы — на нейкі момант раней за яго — зачыніліся самі...

Ды што гэта? Няўжо і па смерці не сціхае шум у галаве? Няўжо і тады яшчэ можна асплюшчыць вочы?.. Я адкрываю іх, і праз імглу плыве, хвалюецца безліччу роўных чырвоных цаглінак усё тая-ж сцяна. Потым чырвоны трохкутны асколак цагліны на ўзроўні маёй галавы, трохі лявей ад яе, адколваецца і падае на жвір, дзе маладыя лапухі, а бліжэй да мяне — мае ногі ў салдацкіх зношаных бацінках.

Зноў каманда.

Мяне паварочваюць ад сцяны.

Побач са мной — зноў той самы хлапчук з валасамі і тварам у закарэлай крыві. Перад намі — тыя самыя каскі, вінтоўкі і шэры колер варожай вопраткі.

Яны крычаць. Нехта смяецца, і я пазнаю, што гэта — аконам. Доўгі, мярцвяцкі твар яго пад кепкай скрыўлены ад смеху. І смех гэты горшы за смерць.

*

Па вузкім і няроўным бруку палявой дарогі мяне і Стася гнаў яфрэйтар Лерхе.

Абапал дарогі зялёныя дрэвы прысалаў. За імі — поле. Шэры вечар гэсь-вось павінен змяніцца дажджлівай ноччу. Маленькі зяблік яшчэ не спіць. Ён такі самы нецярплівы і наіўны, як і нашы зяблікі — і на ўскраіне стасевай Гдыні, і ў нашай вёсцы пад Навагрудкам. Усё навокал ведае, што будзе дождж, што і трава нап'ецца ўдосталь, і галаве пад закарэлай крывёй палягчэе, а ён, дзівак, недзе адзін шчабеча — просіць піць.

Няхай шчабеча. Нам не можна размаўляць. Нават калі мы глядзім адзін на аднаго, вахману здаецца гэта небяспечным. Ён крычыць, пагражае, што будзе страляць, і ты глядзіш перад сабой і моўчкі, цяжка крочыш.

Рукі звязаны, ногі ледзьве ідуць, а ён баіцца, каб мы не ўцяклі...

Яфрэйтар думае, здаецца мне, прыблізна так:

«Оберлейтэнанту добра, — пастрашыў, сеў з салдатамі ў машыну і паехаў. Шмідту, другому вахману таксама добра: застаўся з камандай і сядзіць цяпер недзе пад дахам. А ты гані праклятых палякаў у горад, дзе лагер. Дарогі больш дваццаці кіламетраў, а пройдзена менш палавіны. І колькі не крычы на гэтых разбойнікаў, яны хутчэй не ідуць. А дождж неўзабаве пачнецца. Вялікі дождж, будзе доўга ісці, будзе цёмна, і ў цемры яны шмыгнуць з дарогі ў кусты...»

На самым дне зачуханага вахманаўскага кацялка сядзіць, напэўна і такая думка, што сёння палякаў можна было і не гнаць, што гэты скнара пракляты, Гуляйнага, мог-бы паслаць з імі ў горад машыну... Ды большую частку кацялка займае тое, што называецца ў яго пачуццем абавязку. «Фюрар ведае, што робіць», — так гаворыць першая запаведзь часу. Усякае начальства — пачынаючы з оберлейтэнанта і аконама — лепш ведае, чаго хоча фюрар, і яму, яфрэйтару Лерхе, застаецца адно — паслухмяна выконваць.

Мусіць, ад гэтых думак вахману робіцца раптам лягчэй. Ён пачынае нават жартаваць:

— Пшэрва — фон, Пшэрва — граф, Пшэрва — міністар, — гаворыць ён, ледзь не крычыць. — Сёння Пшэрва быў трошкі капут!...

Мы маўчым.

Толькі дождж пачынае, нарэшце, ісці, —не сцярпеўшы, відаць, недарэчнага квакання шэрай двухногай істоты. Спачатку падаюць рэдкія, дужыя кроплі. Б'юць па нашых галовах, па бруку... Пасля, нібы здаволеныя такой разведкай, мільёны буйных кропель дружна абрушваюцца на зямлю.

Спачатку я стараюся стуліцца, нібы нават схаваць у каўнер галаву. Добра было-б адгарнуць з вачэй валасы, прыпусціцца да першага дрэва бягом, каб схавацца пад ім ад дажджу. Ды рукі да болю туга сцягнуты вяроўкай, і мой бег вахман прыме за ўцёкі. А на такіх нагах, як нашы, ад вінтоўкі далёка не ўцячэш... Можа адыйдуць трохі і рукі, і ногі, і галава?...

Гляджу на Стася Зайчык, нібы адчуўшы, што я думаю, усміхаецца. З пазаўчарашняга дня гэта першая ўсмешка.

— Добжэ, — гаворыць ён. І ад гэтай усмешкі, ад гэтага слова, таксама першага сёння, мне робіцца лягчэй, нібы ад свежага вясновага дажджу.

А дождж аблёг на доўга. Першы, гвалтоўны напор яго сціх і, нібы вызвалены гэтым напорам, невычарпальны запас цёплых кропель бязмежным сэвам асядае на зямлю. Шчодрае неба спакойна шуміць, а прагная зямля гатова багацець бясконца. Многа сіл патрэбна таму, хто ўсіх корміць, і многа можна набрацца яе да світання. Усё навокал зліваецца ў адзін суцэльны, шэры, цёплы шум, і ў гэтым шуме я чую, здаецца, шчаслівыя, ціхія ўздыхі: «Як добра!... Ах, як добра!...»

Нездаволены толькі вахман. Свінствам, праклятым свінствам называе ён мокрую шэрую цемру. Вінтоўка ўжо не на рамні, яна ў яго руках. Каб мы не забываліся пра гэта, ён час-ад-часу штурхае то Стася, то мяне штыхом... Калі-ж адна сцяна прысадаў паварочвае раптам з гасцінца, управа, на палявую дарогу, нам становіцца хоць трохі зразумелым, чаго ён хоча. «Рэхтс ран! Направа!» — крычыць ён, і мы сыходзім з бруку на пясок. Дарога значна вузейшая за гасцінец, дрэвы абапал яе зляюцца вышэйшымі, чым на гасцінцы, і мы нібы ўваходзім у вузкі цёмны калідор.

У глыбіні гэтага калідора, праз густую сетку дажджу зманліва, невыразна замігцеў агеньчык. Пасля, чым бліжэй мы падыходзілі туды, усё больш ды больш выразна ішло нам насустрач асветленае акно.

— Пшэрва — фон, Пшэрва — граф, Пшэрва — міністар! — зноў ажыў вахман. — Сёння Пшэрва быў трошкі капут. Цяпер мы ўжо прышлі, і Пшэрва будзе цалкам капут. Цяпер і Пшэрву і цябе, пракляты доўгі сабака, з'ядуць чорныя негры.

Мокры, глыбокі пясок пад нашымі нагамі зноў змяніўся брукам. Прыдарожныя дрэвы дайшлі да гушчы цэлага натоўпу дрэў, паміж якімі яшчэ цямней вызначаліся сілуэты вялікіх будынкаў. Маёнтак. За акном першага доміка, у глыбіні двара, праз дождж і лісцё відаць былі іншыя вокны.

— Чорныя негры не тут, — гаварыў зусім акрыяўшы вахман. — Тут жыве мой добры камарад Гросман Хальт!

Мы спыніліся. Вахман пастукаў у акно. Да шыбы прыліп спачатку нейкі жаночы твар, пасля ён знік, а з глыбіні пакоя да акна падышоў мужчына, тоўсты, толькі ў белай кашулі. Ён адшчапіў кручкі, піхнуў на двор абедзве рамы акна і высадзіў, ледзь не пад дождж, сваю лысіну.

— Хто там? А, Лерхе! Ты звар'яцеў, чалавеча, ці што?..

«Найлепшы камарад» зайшоўся сытым смехам.

Яфрэйтар Лерхе і сапраўды быў падобны на моркую курыцу. Не выручала і вінтоўка, якую ён яшчэ ўсё трымаў у поўнай гатоўнасці атакаваць.

— Куды-ж ты з імі, як дурань, у цемру такую ды ў дождж?

— Застрэліць трэба было, — адказаў наш Лерхе, ды мы вырашылі, што здохнуць і самі. У штрафкампані.

— А навошта ў штрафкампані? Мы іх зараз да неграў пусцім. Да раніцы толькі костачкі застануцца!...

Зноў той самы — аж з самага чэрава — сыты, здаволены смех.

— Даволі іржаць, сухі вар'ят! Ідзі адчыняй тваю будку.

«Сухі вар'ят» пачаў апранацца. На вачах у нас ператварыўшыся з вясёлага таўсцюха ў стандартнага вахмана пад плашч-палаткай, ён вышаў на двор і з парога ўключыў кішанёвы ліхтарык. Мы пайшлі ад святла ля акон зноў у цемру. Спераду ішоў вахман з ліхтарыкам, ззаду — з настаўленай вінтоўкай. Смакуючы зусім шчаслівую развязку, задні вахман штурхаў то Стася, то мяне штыхом, паўтараючы мілыя жарты пра фона, міністра і неграў.

*

І вось мы ляжым на саломе.

У цемры, высока над намі, вызначаюцца шэрымі плямамі прадаўгаватыя вокны ў цагляным муры адрыны, праз якія да нашага слыху даходзіць той самы роўны, шчодры шум дажджу.

Саломы пад намі няшмат. Яна намокла ад нашай вопраткі, і мы бакамі адчуваем пагрозлівы холад цэментавай падлогі.

Не спім не толькі мы, — час-ад-часу ў цемры чуваць то шуршэнне саломы, то ціхі чалавечы шэпт.

Мы ведаем, хто тут. Як толькі адзін вахман зняў са скабы вялікі замок, прыадчыніў палавіну дзвярэй і сказаў: «калі ласка!» — другі ўдарамі прыклада ўвапхнуў нас у шчыліну ўвахода. Стась спатыкнуўся на нешта, я спатыкнуўся на Стася, і мы ўпалі, адчуўшы спачатку боль, а потым — ледзяны холад цэменту. Калючае святло ліхтарыка заплюшчыла мае вочы, а з-за святла пачуўся голас яфрэйтара Лерхе:

— Што, бачыце, праклятыя польскія свінні?!

«Найлепшы камарад» яфрэйтара пераве́ў святло ліхтарыка з нашых вачэй у бок...

Працяг на стар. 4.

„Воўчыя лугі" у Шчэціне

(Ад нашага карэспандэнта)

Выклікаў мяне ў свой кабінет галоўны рэдактар. Як толькі я да яго зайшоў авалодала мяне адчуванне нешта нядобрага.

Твар галоўнага была таемнай і суровай. Стаю, гляджу і раздумваю:

— Чаго-ж ён хоча? Няўжо-ж я на чым небудзь даў мах?

Усё ж такі, не мог прыпомніць ніякага граху на сваёй душы.

А можа галоўны даведаўся, што... што... я...

Галоўны паглядзеўшы на маю сканфужану міну, не стаў мяне больш мучыць у няведамым і вытлумачыў таямніцу.

— Бяры братка, камандзіроўку — сказаў, — дамаўляйся з «Орбісам» і едзь даведацца, што чуваць аб беларускіх справах у Шчэціне.

На маё запытанне, да каго там звярнуцца, галоўны засмяяўся.

— А ад чаго ў цябе нос!

Так я і ўзяў на дарогу том Гогаля. Гэта і быў мой праваднік.

*

Пра Варшаву многа расказваць не буду. Расце і расцвітае.

Маючы некалькі гадзін вольнага часу зайшоў я ў тэатр маладой Варшавы змешчаны ў палацы культуры і навукі. На дошках яго гасціць якраз тэатр з Гданьска, які выступае з пастаноўкай камедыі Георгія Шаняўскага «Птушка». Вельмі мне яна спадабалася. Далікатны і разумны гумар дазволіў пасмяяцца, але галоўнае ў тым, што прымусіў думаць-раздумліваць.

Казачная, залатая птушка, выпушчана студэнтам у лёт, выклікала галас сярод жыхараў казачнага горада. Яны дагледзеліся ў гэтым лёце нейкіх змен — адзнак новага часу. Дагэтуль у горадзе царыла адсталасць, якаясь дрымота. Лёт залатой птушкі зрабіў тое, што Гарадская рада прыслухалася ўрэшце да голасу маладых і павінна была згадзіцца на змены. Горад-жа адразу пачаў весяліцца.

Пасля спектакля я думаў сабе: калі-ж гэта наша моладзь у многіх гарадах і вёсках выпусціць такія-ж залатыя птушкі.

У гэтакім настроі давялося пакінуць Варшаву. Праспаўшы ўсю дарогу, прачнуўся ў мэты — у пястоўскім, марскім Шчэціне.

Уліўшыся ў натоўп праходжых, пайшоў я шырокімі, поўнымі зеляніны вуліцамі, шукаць людзей займаючыхся нашай культурай.

Убачыўшы ў кёску «Руху» свежы нумар «Нівы» пытаюся ў прадаўшчыка ці ведае ён сваіх кліентаў —чытачоў штотыднёвіка.

Шчасце не пакінула мяне. Чытачом аказаўся гр. Язэп Бурсевіч, на вул. Абрамоўскага. Дом яго знайшоў лёгка, хаця ўвесь ён патанаў у зеляніне. Званю. Дзверы адчыняе малады аб surёзным выглядзе чалавек.

— Ці жыве тут гр. Бурсевіч?

— Гэта я — чым магу служыць? — усміхнуўся.

Расселіся мы на выгадных мяккіх крэслах, закурылі для «развязання» языкоў па «Гевонце» і распачалі размову.

Яшчэ адзін позірк на пакой запоўняны паліцамі з кніжкамі, сярод якіх углядзіў — хаця здалёк — нямала даўніны.

Думаю — «трапіў да кнігазнаўца». Аказалася, што гр. Бурсевіч займаецца беларускай культурай, асабліва літаратурай. Больш усяго цікавяць яго яе пачаткі: XV, XVI і XVII стагоддзі. Сматрыцкі, С. Будны, Г. Пацэй, беларускі першадрукар Францішак Скарына і іншыя.

Вось гэта аўтары над якімі працуе гр. Бурсевіч.

Азнаёмлены ён з тымі часамі вельмі добра. Зразу, з першых хвілін адчувалася, што гр. Бурсевіч шукае ў матэрыялах не першы год.

— А вы так сабе, для свайго ведама — працуеце?

Бурсевіч усміхнуўся і сказаў: — У Шчэціне члены Саюза Польскіх Пісьменнікаў і члены Клуба творчай інтэлігенцыі праяўляюць нямала ўвагі да беларускай літаратуры. Пра яе меў я ўжо лекцыі. Шмат беларускіх перакладзеных твораў змяшчалася ў нашым мясцовым друку. На лекцыі аб творчасці Сматрыцкага, Буднага, Пацэя, Францішка Скарыны прыходзіла дзесяткі жыхараў горада—сказаў Бурсевіч. — Выступаючы ў спрэчках дамагаліся беларускіх твораў, артыкулаў на гэтыя тэмы ў польскім друку.

Паэты, літаратары і журналісты Шчэціна ўзялі гэтыя справы да сэрца. У культурным дадатку «Глос Шчэцінскі» друкаваліся вершы: Танка, Купалы і Багушэвіча ў перакладзе А. Бурсевіча. Аддзел Саюза Польскіх Пісьменнікаў у сваім альманаху змясціў творы Янкі Купалы ў перакладзе Екацерыны Сухадольскай.

Былі таксама перадачы па Шчэцінскім радыё. Перадавана між іншым у апрацоўцы Станіслава Даўкшы, апавяданне Лынькова «Воўчыя лугі», фельетон пра творчасць цяперашніх беларускіх пісьменнікаў: Броўкі і Танка.

Прачытаў я яшчэ вершы Бурсевіча, якія ён пасвяціў нашаму народу. Адчуў у іх вялікую сімпатыю і любоў.

Другую размову прыйшлося мне адбыць ў рэдакцыі польскага радыё. І там прыхільнасць, і там сэрца.

Рэдактар літаратурнай праграмы, Фелікс Фарнальчык, цяпер апрацоўвае манаграфію паэта Уладыслава Сыракомлі, які таксама пісаў на беларускай мове. Цэлымі гадамі збіраў ён матэрыялы пра творчасць гэтага паэта.

Цікавяць яго сувязі, якія меў паэт з такімі беларускімі дзеячамі як: Марцінкевіч і Бахрым.

— Сыракомля — кажа Фарнальчык — гэта не толькі сябра беларускіх паэтаў, але вялікі прыяцель беларускага народа, бедных і няшчасных у той час сялян-мужыкоў.

Фарнальчыку аказвае значную дапамогу праф. Саветаў, кандыдат філалагічных навук Ленінградскага універсітэта.

Яшчэ адно спатканне гэтым разам, з рэдкалегіяй штотыднёвіка »Зямля і мора». І тут цікавасць да беларусаў. У бліжэйшых нумарах гэтага штотыднёвіка будуць друкавацца артыкулы аб беларускіх справах і творы нашых пісьменнікаў.

Вы скажаце, што «гэта ўсё добра, але гэта толькі адзінкі, а не жыхары?»

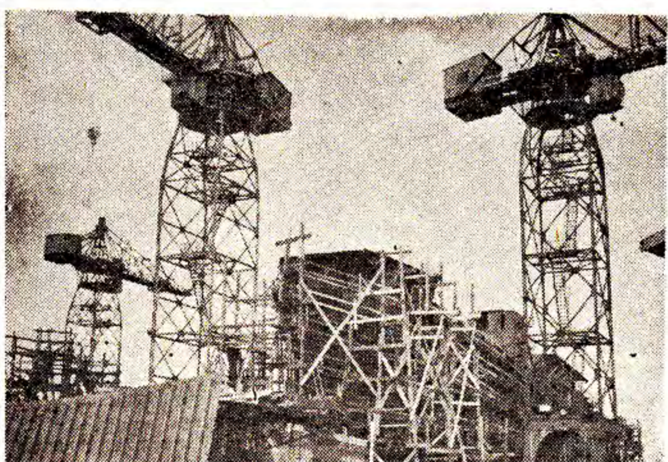
Прыбыццё ў Шчэцін беларускіх пісьменнікаў: Броўкі, Пестрака і Брыля змянілася ў свята беларускай культуры, значэнне якога падкрэсліў сакратар Саюза Польскіх Пісьменнікаў.

Некалькі дзён таму на лекцыі аб развіцці беларускай літаратуры, якая адбылася ў клубе ТППР, было больш 150 чалавек.

Усё гэта паказвае, што ў Шчэціне беларускія справы выклікаюць прыхільнасць, што нас там цэняць, паважаюць.

А ці жывуць там беларусы, як жывуць і працуюць, — аб гэтым напішу ў наступным лісце.

А. ЛАШУК.

У шчэцінскім суднаверфе па заказу Кітайскай Народнай Рэспублікі праводзіцца серыйная пабудова суднаў для перавозу вугалю і руды.
На здымку: 22-гае чарговае судно будаванае ў суднаверфе.
ЦАФ. Фот. — УДАВІНСКІ

Сонечны Зайчык

Працяг са стар. 3.

Галавой да сцяны, раскінуўшы чорныя, аголеныя да локцёў рукі, крыжам ляжаў чалавек. Да пояса ён быў пакрыты шынялём. Твару амаль не відаць было, толькі тырчэў падбародак. З-пад шыняля віднеўся чорны з шэрай, святлейшай падэшвай ступак.

Вахман з ліхтарыкам ударыў ботам у пяту гэтага ступака і нечакана моцна гаркнуў:

— Устаць!!

Чалавек на саломе рыўком падцягнуў свае чорныя рукі, успёрся на іх і сеў.

Гэта быў... Так, гэта быў мой даўні і добры знаёмы. Над горкім лёсам яго я, вясковы падлетак, плакаў калісьці, чытаючы «Хаціну дзядзькі Тома». Гэта быў чорны дзядзька Том, — праўда, ужо з другой, не менш жахлівай кнігі пра лёс шматпакутных неграў. Тут былі афрыканскія негры, салдаты французскай каланіяльнай арміі. Мне здалося, што ён, дзядзька Том, не памёр, збіраючы бавоўну амерыканскаму плантатару Легры, бо маршал Пэтэн, аддаўшы Францыю Гітлеру, прадаў Тома сюды, дзе пануюць плантатары прускія.

— Устаць, праклятыя чорныя свінні!

У святле ліхтарыка яшчэ раз заміргалі сонныя вочы негра, і жоўты сноп святла пайшоў з яго ўглыбіню будынка... Адзін за адным на саломе сядзелі чорныя Томы. Між імі — некалькі белых нявольнікаў.

— Шварцэ нігер, — сказаў са смехам найміт памеранскіх плантатараў. — Вось я прынёс вам есці. Паглядзіце!...

Негры спачатку не бачылі нас. Цяпер мы з Пшэрвай міргалі вачыма ад калючага святла і не бачылі неграў. Пасля ліхтарык пагас, халодны цэмент падлогі адазваўся пад ботамі вахманаў, і, нарэшце, вялікія дзверы зачыніліся. За імі чуваць было бразгаценне замка, гутарка, смех і крокі на бруку.

Ціха і цёмна.

Цішыня шамацела спачатку саломай, а потым уздоўж сцяны пачуўся ціхі шэпт. І шэпт гэты быў незразумелы для нас, як шум дажджу і шамаценне саломы.

Шэпт як быццам хадзіў па саломе, шукаючы некага ў цемры. Вось ён пайшоў ад нас у той бок, па чорных галовах ля доўгай сцяны. Патаптаўся на месцы, шалпочучы шорсткай саломай, і вось павярнуўся назад. Ідзе сюды. Дайшоў да апошняга з краю негра, побач з якім я ляжу. Пазнаю — шэпт пытаецца ціха, шукае мяне. Так, шукае — працягвае руку і ў цемры дакранаецца да маёй акрываўленай галавы. Пальцы яго ступаюць з маіх валасоў на лоб, і цёплая далонь спыняецца. Знайшоў.

Дзядзька Том нешта шэпча, пытаецца.

І чаму я не ведаю мовы яго? І чаму ён не можа сказаць тое самае больш зразумела?!

— Стасю, Зайчык, ты спіш? — шапчу я пад цёплай рукой. — Можа ты ведаеш, што ён гаворыць?

— Не, не ведаю, — шэпча ён у адказ. — Яны гавораць, відаць, па-французску...

А шэпт не змаўкае. Людзі паўзуць да нас па саломе — адтуль і адтуль... Каля нас садзяцца, і я таксама падымаюся.

— Ка-ма-рад... Ка-ма-рад!..

Адно вядомае слова, як дотык цёплай рукі, даходзіць да мяне з незразумелага шуршэння.

— Камарад, хто вы? — шэпча той самы голас па-нямецку.

Нейкую сотню слоў гэтай мовы мы зразумелі за дзевяць месяцаў палону. І я адказваю, што мы палонныя, што сябра мой — паляк, а я — беларус. Слова «вайсрусэ», беларус, не зусім, відаць, зразумелае для таго, хто пытаецца. І, каб упэўніцца, ён шэпча:

— Москаў, камарад? Сталін?

— Масква, Сталін, — адказваю я, і вялікая гордасць гарачаю хваляй бяжыць на мяне. Яна бяжыць, і шум яе пераўтвараецца ў адзіны голас захаплення.

— О-о-о! — гаворыць яна галасамі людзей, што ў цемры сядзяць каля нас.

Побач са мною, дзе дзядзька Том, ізноў мацней шуршыць салома. Пасля чуваць — нешта рыпіць, нібы падэшва пад тупым шавецкім нажом. Да пляча майго дакранаецца рука, відаць, тая самая, што цёпла ляжала на маім ілбе. Другая рука нечым цвёрдым шукае па маім твары. Я лаўлю гэтак добра знаёмы і так пажаданы пах. Гэта — хлеб. Ён трапляе, нарэшце, на зубы мае і таксама рыпіць, як рыпеў пад нажом.

Я хацеў-бы не толькі жаваць. У гэты момант я хацеў-бы гаварыць. Я абняў-бы майго дарагога пакутніка, я прытуліўся-б да цёплай, чорнай шчакі таго, над чыім лёсам плакаў калісьці, чытаючы «Хаціну дзядзькі Тома»... Ды рукі мае звязаны. І мы — і я, і Стась — жуем счарсцвелы, салодкі нявольніцкі хлеб, які нам падае нябачная рука, а слёзы самі коцяцца з вачэй...

Потым у цемры шоргае і загараецца запалка. Язычок полымя выхоплівае з цемры некалькі чорных і белых людзей. Яны сядзяць на саломе, на голым цэменце. Яны глядзяць на нас. Усміхаюцца ўсе, — гэтая мова для ўсіх зразумелая.

— Арманд, — гаворыць той, што трымае запалку. — Леа Арманд, — таўчэ ён кулаком у грудзі. Хлопец белы, зусім малады яшчэ, як Стась. Запалка ў пальцах яго дагарае, і хлопец спяшаецца сказаць: — Бэльжык! Бэльжык!

— Бельгіец, — з наіўнай гордасцю тлумачыць Пшэрва. А я, каб давесці, што ўсё і сам разумею, кажу:

— Брусель. Брусель.

І гэта гучыць як пароль. Маладзенькі бельгіец смяецца і зноў таўчэ ў аголеныя грудзі кулаком.

— Москаў — Брусель, — адказвае ён таксама паролем і, пакуль паміж пальцаў яго ўзнятай рукі дагарэла запалка, у другой руцэ я заўважыў нешта бліскучае.

Навокал цёмна зноў.

Запалка больш не загараецца.

У цемры ўспыхвае раптам цудоўная мелодыя самай прыгожай і самай любімай песні:

Устань, праклццем катаваны,
Устань, хто з голаду век пух!..

Гэтак гучыць яна на маёй роднай мове. Гэтак гучыць яна на мове Стася, Арманда і дзядзькі Тома. Гэтак гучыць яна для ўсіх замучаных нявольняй.

А мы спяваем песню гэтую без слоў. Ды не спяваем мы, а слухаем. Іграе на губным гармоніку Арманд.

...Ці ты малы? Ці ты дзіця, мой добры, бедны Стась? Чаго ты плачаш?

А хлопец плача. Уткнуўся ў калені мае акрываўленым тварам і плача...

Супакойся. Табе давядзецца яшчэ быць салдатам. Яшчэ пойдзеш насустрач сапраўднай свабодзе, куды павядзе гэта песня. Не плач.

А ён не слухае мяне. Ды, зрэшты, я нічога не кажу. Я не магу і руку працягнуць, каб палажыць яе на акрываўленую стасеву галаву. Ну што-ж, няхай паплача.

...Пазней, калі заціхла ўсё — і наша гутарка без слоў, і шуршанне саломы, і шум дажджу — у прасветах акон, высока над намі, пачаў нараджацца дзень.

— Янэк. А, Янэк, ты спіш?

За вокнамі, чуваць, прачнуліся ўжо вераб'і. А ён яшчэ не спіць, мой Стась.

— Ты разв... аны, Янэк, ці што?

— Спі, Зайчык, спі. Супакойся.

— Дык гэта, значыцца, не ты... Не ты гладзіў мяне па твары. Гэта — ён...гэты негр...

Зноў цішыня.

— Янэк... Калі буду другі раз уцякаць, ...ык я табе скажу абавязкова. Добра? І пойдзем разам. Да вас. У Гдыню я потым прыду...

— Добра, спі.

Цішыня. Нават дождж не шуміць за сцяной. Чутно толькі — чырыкае руплівы верабей. Сеў, відаць, на акне і рад, што ноч і нягода прайшлі. Нават думае, мусіць, што ён перамог, бо шчабеча, здаецца, аб гэтым.

— Янэк. А, Янэк! А нас... не застрэляць?...

— Дзівак ты, хлопча, — пытаеш, як быццам я ведаю. Спі.

Я не сказаў так, а толькі падумаў.

*

Нас не застрэлілі. І не замучылі ў славутай лагернай «штрафкампані». Мы не здаліся.

Шкада толькі, што на цэлы год пазней удалося вырвацца з-за крат і калючых дратоў. Шкада таксама, што Стась згубіўся недзе на звілістых, жорсткіх шляхах...

Сонечны Зайчык, дзе ты цяпер?

Калі жывеш, дык ты ўжо даўно пасталеў, стаўшы мужчынай у той незабыўны вечар.

Праз два гады пасля таго, як мы з табой разлучыліся, у верасні сорак другога, наш беларускі атрад партызан разграміў адзін гітлераўскі гарнізон. Сярод варожых трупаў я пазнаў знаёмага яфрэйтара. За нашу кроў, за кроў народаў Еўропы мы распласталі яго на гразі. Тады я ўспомніў, Стась, цябе, і з партызанскага каня сказаў яму, што «Лерхе — фон, Лерхе — граф, Лерхе — міністар!». Наеўся.

Не здзіўляйся такому выпадку, — я і сам не цалкам упэўнены, што гэта быў бясспрэчна наш канвойны. Справа вядома, не ў ім асабіста, — другі яфрэйтар, што замахнуўся на цэлы свет, акалеў яшчэ больш бясслаўна.

Я веру, што і ты іх біў, што і табе не сорамна цяпер у мірнай працы святкаваць перамогу над цемрай фашызма. Цяпер і для цябе па-новаму пяюць у Гдыні партавыя гудкі, па-новаму гамоняць хвалі польскай Балтыкі.

Да цябе, можа, дойдзе таксама і шчырае слова маё, і ў душы тваёй зноў адгукнецца ўспамінам вялікая радасць еднання, якую ты адчуў тады ўпершыню.

Чытаючы пра барацьбу за хлеб і мір нашых бельгійскіх сяброў, ці думаеш і ты пра Арманда, а слухаючы Поля Робсана — пра дзядзьку Тома? Шчасце, якога мы з табой дачакаліся, да іх пакуль што не прыйшло. Яны чакаюць яго. І яно, безумоўна, прыйдзе.

ЯНКА БРЫЛЬ.

ЗНЕВАЖАНАЯ СТАРАСЦЬ

Сцяпан Калішэвіч мае ўжо 80 год. Жыве ён з сваёю жонкаю, якая толькі на адзін год маладзейша ад яго, у Бельску на вуліцы Дубічы № 19. Маюць яны сваю драўляную хатку, кавалак агародчыка, у якім старэнькая Феўронія штогод садзіць некалькі кошыкаў бульбы і розную агароднiну. Дзяцей, якія маглі-б апекавацца старэнькімі, няма. Таму і жыццё іх дрэннае, не цікавае.

Сцяпан штодзень сядае на зэдлік ля вакна і зранку да вечара стукае малаточкам. Ён займаецца шавецтвам.

— Ды якое-ж гэта шаўцаванне — кажа Сцяпан. — Вочы ўжо добра не бачаць. Гэта не тое што калісь. Бывала, як зраблю туфелькі нейкай маладзіцы, дык быццам цацачкі, наглядзецца не можа.

„Залатыя рукі ў Сцяпана Калішэвіча" — гаварылі людзі. Ды і кліентаў было нямала. Кожны лічыў за гонар заказаць у Сцяпана чаравікі ці туфлі.

— А цяпер што — кажа Сцяпан.—Часам прынясе нехта старыя, парваныя чаравікі падправіць, вось на гэтым і канчаецца маё шавецтва.

Цяжка жыць на старасць, — наракае Сцяпан, — вельмі цяжка. Ды і дапамогі нямашака адкуль чакаць.

У 1954 годзе пастановай Прэзідыума МРН у хатку Сцяпана Калішэвіча раскватаравана сям'ю Міхася Астасевіча. Сцяпан Калішэвіч бяручы пад увагу вельмі дрэнныя жыллёвыя ўмовы ў Бельску, не супраціўляўся гэтай пастанове. Прасіў толькі каб замест сям'і раскватаравана ў яго хаце некага адзінокага, ці нават двух вучняў ці вучаніц, якія вучацца ў Бельску.

Аднак просьбы яго не памаглі. Міхась Астасевіч з жонкай і дзіцём пераехаў у дом Калішэвіча.

Па нейкім часе гэты кватарант так разжыўся ў хаце Калішэвіча, што стаў самаўладным гаспадаром, зусім не лічачыся з сапраўднымі гаспадарамі хаткі.

Ен сцесніў старэнькіх у маленькім пакойчыку і кухні, а за памяшканне ўжо каля года як не аплочвае.

Аднак гэта яшчэ не ўсё. Міхась Астасевіч па-варварску здзекуецца над старэнькімі. А калі Сцяпан Калішэвіч пачаў яго ўстыдаць за такія варварскія адносіны, то Астасевіч схапіў яго за каўнер і выкінуў з хаты на вулічны брук.

Старэнькі Сцяпан упаў на вострыя камені бруку і заплакаў горкімі слязамі над сваім няшчасным жыццём-нядоляй. Яго худзенькія згорбленыя ад працы плечы ўздрыгвалі ў рыданні...

Ды як-жа гэта так, — думаў Сцяпан. Я-ж гэтую хатку паставіў за шматгадовую цяжкую працу, вось гэтымі, пагрыбелымі рукамі, я-ж не даядаў часам, усё адкладаў на гэтую хатку, а цяпер ён мяне...

*

10 ліпеня г. г. Сцяпан захварэў. У гэты дзень ён не ўстаў з ложка і не сеў на зэдлік ля вакна, як заўсёды. Старэнькія ногі пачалі пухнуць і неміласерна балець.

Феўронія села ў сенцах на калодачцы і пачала абіраць бульбу. Апошнюю скібачку хлеба яны ўчора з'елі, на сёння засталася толькі бульба.

Старэнькая Феўронія абірала бульбу і плачучы, прымаўляла аб сваім цяжкім жыцці.

Міхась Астасевіч, пачуўшы гэта, прыадчыніў дзверы са свайго пакоя і прыкрыкнуў на Феўронію:

— Чаго раскавыталася, як тая сука, з самага рання спакою табе няма. Цяжка табе? — Здохні, дык лягчэй на тым свеце будзе. Ужо даўно пара, згіноты на вас няма ніякае!

— А ты за што гэта, — загаласіла Феўронія. Ці я табе кажу што? Вось ужо год не аплачваеш за кватэру, а ў нас хлеба няма за што купіць.

Астасевіч па-разбойніцку зашчаміўшы кулакі, выскачыў з пакоя і накінуўся на старэнькую Феўронію. Паваліўшы яе на падлогу, па-варварску пачаў таптаць яе і біць нагамі. Старэнькая Феўронія мацней загаласіла.

Сцяпан паспрабаваў устаць з ложка каб дапамагчы катаванай жонцы, аднак ногі адмовілі.

І яшчэ раз старэнькі Сцяпан, шавец — залатыя рукі, заплакаў горкімі слязамі.

На крык Феўроніі збеглася некалькі суседзяў.

Астасевіч убачыўшы, што зыходзяцца людзі, пакінуў біць старэнькую, і ляснуўшы дзвярыма, выйшаў. Суседзі спачуваючы старэнькай, паднялі яе з падлогі і ўвялі ў пакой. Палажылі Феўронію на ложак, пасядзелі некалькі хвілін, паспачувалі ў яе няшчасці, ды выйшлі.

Нехта нават параіў Сцяпану каб падаў Астасевіча ў суд.

— Ды дзе я там на старыя гады па судах буду цёгацца — адказаў Сцяпан.

На гэтым ўсё і скончылася. Суседзі далей спачуваюць Калішэвічам, а Астасевіч далей самаўладна гаспадарыць у хаце Сцяпана і далей здзекуецца над старэнькімі.

Эх людзі, людзі! Дзе-ж ваша пачуццё чалавечай годнасці?

Чаму-ж ніхто з жыхараў вуліцы Дубічы, якія ведаюць, як Астасевіч здзекуецца над старэнькімі Калішэвічамі, энергічна не запратэстуе супроць яго варварскіх адносін, чаму не асудзяць яго.

Няўжо-ж сумленне сапраўднага чалавека—грамадзяніна Народнай Польшчы можа заставацца спакойным і абыякавым пры наяўнасці гэтакіх варварскіх учынкаў?!

Думаю што не! Думаю, таксама, што каб таварышы з Прэзідыума МРН у Бельску цікавіліся жыццём старых пакінутых людзей дык не было-б гэтакіх выпадкаў.

В. Б.

У верасні г. г. на экранах нашых кін убачым: новы фільм пад загалоўкам «Таямніца дзікай шахты". Есць гэта фільм наскрось маладзёжны, апрацаваны на падставе папулярнай аповесці Нізюрскага.
На здымку: адна са сцэн фільма ЦАФ — ЦВФ.

З конкурсу збіральнікаў народнай творчасці

Як Параска ўсіх людзей роўнымі зрабіла

Распачынаю расказ не пра вас і не пра нас, а толькі пра даўнейшыя гады.

Стаяла сабе вёска акружаная лесам, быццам у якім вянку. У гэтай-жа вёсцы быў прыгожы ўзгорак. І тут-жа, на тым узгорку пабудаваў сабе прыгожы дом пан Скупоўскі. Пан-жа не будаваў, а будавалі яго людзі ўсёй той вёскі.

І так, многа гадоў жыў пан Скупоўскі на тым узгорку пад лесам, а людзі ўсё працавалі на пана, ды і прыгаварывалі — „Ой, як цяжка жыць нам бедным, каб хоць крыху той бог скінуў грошай з неба. Як пану, то скідае. Ён іх ужо цэлы гаршок наскладаў."

Пан Скупоўскі, калі чуў скаргу на бога, гаварыў да людзей: —

— Не можна так казаць, бог цярплівы, ён аднолькава нас узнагароджвае. Як мне дае грошы на зямлі, то для вас дасць у небе.

Пан Скупоўскі баяўся каб грошай у яго не ўкралі. У начы параіўся з жонкай, дзе схаваць грошы, каб ніхто не знайшоў.. Жонка кажа:

— Мо' бедным сялянам дамо?

Пан пачырванеў са злосці і кажа:

— Сам схаваю без ласкі.

І пайшоў на падворак. Непадалеч цякла балацістая рэчачка. На ёй ляжала кладачка, цераз якую сяляне хадзілі на паншчыну.

Пан са збанком у руках збег у дол і думае: дзе тут схаваць? Закапаць у зямлі, — будуць араць — знойдуць, або свінні вырыюць. Ага добра, пайду па той кладачцы бо ўжо развідняецца. Там закапаю глыбока ў рэчачцы, вада ўсё замые і гады будзе ўсё ляжаць. Калі схачу гады вазьму. Так і зрабіў.

Людзі ішлі на работу і ўбачыўшы пана паспяшыліся, бо здумалі, што пан ужо па іх ідзе.

А пан закапаўшы грошы, памыў у рэчцы ногі і пайшоў да дому.

Якосці мужыкі даведаліся, што бог грошы не скідае для пана, што пан лжэ. І сказалі яму, што ён мусіць даць ім грошай бо мае іх многа. Пан у страху пабег ды пачаў шукаць грошай каб назаўтра даць людзям. Шукаў, шукаў ды ўмазаўся ў балота, што і не пазнаць яго было. Бачыла гэта ўсё малая Параска, якая пасвіла панскія свінні.

Малыя дзеці, такія як вы, не хадзілі ў школу, а толькі на работу да пана Скупоўскага: паслі свінні, палолі ў гародзе, дзерлі пер'е для пана на перыну. Але Параска нічога не ведала. Не знайшоў пан Скупоўскі сваіх грошай. Ідзе і чуць не кусае сам сябе са злосьці. На другі дзень людзі сабраліся грамадай і прыйшлі да пана па грошы, а па пану і след прастыў — уцёк.

Людзі падзялілі зямлю пана паміж сабой. На долю Парасі выпала найменш.

— Парасцы многа не трэба — казалі — бо яна замуж пойдзе, а маці памрэ і каму тады застанецца зямля.

Вясною маці Парасі захварэла, а яна і далей пасе свінні, і думае:«Мамачка, як ты памрэш, як-жа я цябе пахаваю?"

Параска стала дарослай і ёй пачалі дапякаць, што яна бедная. Аднойчы сядзіць яна, пасе свінні і думае: кажуць людзі, што як зіхаціць над зямлёю доўгенькі агеньчык, то гэта закопаныя панскія грошы паказаліся для беднага. Тады трэба ісці на каленнях, бо як устанеш то згінуць. І глядзела Параска на дворышча, можа дзе будзе той агеньчык. Нічога не ўбачыла.

Падумала—„я тут дзіўлюся, а свінні можа ўжо ў шкодзе" — глянула ў дол на рэчку — бачыць і... сваім вачам не верыць: агеньчык над вадою.

Параска хутка пайшла на каленнях. Пасля з радасці забыла, і бяжыць па вадзе. Дабегла да таго месца: сонца заходзіць і няма нічога. А яе свінні забраў багаты гаспадар, бо былі ў шкодзе. Пачала плакаць. Закрыла твар рукамі. Чуе, штосці як-бы стогне. Глянула Параска: чысценька цячэ вада непадалёк кладкі. Дзівіцца і сваім вачам не верыць. Пасярэдзіне рэчкі зямля падымаецца — адчыняецца накрыўка ды паказваецца цэлы гаршчок грошай. Параска падскачыла, ды давай цягнуць. Гаршчок кажа:

— Не цягні. толькі забяры гэты цяжар і ідзі да хаты.

Параска набрала цэлы прыпол грошай і чуць палезла да хаты. Ужо вечарэла. Думае, ніхто не забачыць. Але ішоў з поля чалавек, які забраў ёй свінні.

Чалавек да кладкі — бачыць грошы, толькі раскіданыя. Пазбіраў хутчэй і пабег у вёску і расказаў, што бедная Параска многа грошай знайшла. Хутчэй загнаў свінні да Парасі і кажа, што яны нічога не зрабілі, што ён ёй паможа.

Параска кажа:

— Лжэш, не дам табе грошай, не падлізвайся. Аддам бедным, такім як сама.

— То-ж ты багатая — крыкнуў скупы багач і памёр ад зайздрасці.

Параска раздала грошы бедным і ўсе сталі роўнымі.

Прыслаў — Арнольд К. Скупава.

ВЫРАЗКА

Гэтую выразку, якую вы бачыце ніжэй, — прыслаў на конкурс збіральнікаў народнай творчасці гр. Сымон Чарняўскі з вёскі Макаўка, Гайнаўскі павет.

Адначасова прыпамінаем, што конкурс збіральнікаў народнай творчасці заканчыцца з 1 кастрычніка г. г. Удзельнікі конкурсу, якія дашлюць у рэдакцыю найлепшыя творы — будуць прэміяваны.

Рэдакцыя звяртаецца да ўсіх збіральнікаў народнай творчасці з просьбай прысылаць і ў далейшым выразкі. Лепшыя з іх будзем змяшчаць у «Ніве».

Кандыдат філалагічных навук Ё. І. ЖЫДОВІЧ

БУЙНЕЙШЫ ПІСЬМЕННІК Беларускага народа

(Да 50-годдзя з дня выступлення ў друку Якуба Коласа)

1 верасня спаўняецца 50 год з дня выступлення ў друку старэйшага беларускага пісьменніка, народнага паэта Савецкай Беларусі, віднага навуковага і дзяржаўнага дзеяча Якуба Коласа (Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча), які прысвяціў усё сваё цудоўнае жыццё барацьбе за шчасце народа, за рост і працвітанне нашай Радзімы.

За час сваёй поўвековай творчай дзейнасці Якуб Колас стварыў шмат глыбока-хвалюючых і мастацка поўнацэнных твораў на самыя рознастайныя тэмы з жыцця і быту беларускага народа да Кастрычніцкай рэвалюцыі і ў савецкі час. Мастацкі талент пісьменніка выявіўся ў самых рознастайных жанрах. Яго пяру належаць лірычныя і палітычныя, філасофскія і гістарычныя вершы, байкі і казкі, апавяданні і артыкулы, памфлеты і нарысы, ліра-эпічныя паэмы, аповесці, раманы, а таксама драматычныя творы.

Якуб Колас — адзін з заснавальнікаў сучаснай, сапраўды народнай беларускай літаратуры і літаратурнай мовы. Сваімі творамі ён узняў беларускую літаратуру на вышэйшую ступень, зрабіў яе агульным набыткам многанацыянальнай савецкай літаратуры, унёс багаты ўклад у скарбніцу агульначалавечай культуры.

Творчасць Якуба Коласа, цесна звязаная з жыццём беларускага народа, з яго выключна багатым фальклорам, узрасла на традыцыях перадавой рускай і украінскай літаратуры. Першымі літаратурнымі настаўнікамі Коласа былі Крылоў і Пушкін. Асабліва плённа вучыўся ён у Пушкіна эпічнаму адлюстраванню жыцця, стварэнню паэтычных вобразаў і пейзажаў. Аб гэтым гавораць шчырыя прызнанні Коласа: — „Калі-б не было Пушкіна, з яго «Онегіным», одай «Вольнасць» і „Пасланне ў Сібір", „Капітанскай дачкой" і казкамі, — не было-б, напэўна, і маіх паэм „Новая зямля" і „Рыбакова хата", маёй лірыкі і прозы".

Вялікі ўплыў на фарміраванне эстэтычных поглядаў і творчага метада Я. Коласа зрабіў М. Горкі. Яшчэ ў дарэвалюцыйныя часы ён цёпла адгукнуўся аб творах пачынаючых беларускіх пісьменнікаў. У 1910 г. у пісьме да вядомага украінскага пісьменніка М. Кацюбінскага ён пісаў: „У Беларусі ёсць два паэты Якуб Колас і Янка Купала — вельмі цікавыя хлопцы... Проста пішуць, так ласкава, сумна, шчыра. Нашым-бы трошкі такіх якасцей".

У буравесніка рэвалюцыі Я. Колас вучыўся полымянаму служэнню свайму народу, яго рэвалюцыйнай справе. „Імя Максіма Горкага, — падкрэслівае Я. Колас, стала маім літаратурным сцягам. Яго апавяданні ўзнімалі дух, раскрывалі нейкі новы свет, які ішоў на змену старому, прабуджалі творчую думку і лепшыя чалавечыя пачуцці". У сваіх выступленнях і артыкулах Я. Колас неаднаразова падкрэсліваў тую велізарную ролю, якую адыйгралі рускія класікі ў яго творчым росце і станаўленні. Крылоў і Некрасаў, Пушкін і Горкі, Белінскі і Гогаль натхнялі і жывілі творчасць народнага паэта.

Якуб Колас выступіў у літаратуры як прадстаўнік рэвалюцыйнага сялянства, як выразнік яго настрояў і мараў. Ідэйная праблематыка яго творчасці была абумоўлена патрэбаваннямі самога жыцця, задачамі і перспектывамі першай агульнарускай рэвалюцыі.

Літаратурныя спробы Я. Коласа, якія дайшлі да чытача, адносяцца да 1902 года і нават да 1898 года. Аднак верш „Наш родны край" упершыню быў надрукаваны 1 верасня 1906 года ў беларускай газеце „Наша доля". У гэтым вершы паэт праўдзіва адлюстроўвае цяжкае, беспрасветнае жыццё працоўнага сялянства, стварае яркае ўяўленне аб забітай, убогай дарэвалюцыйнай вёсцы.

Край наш бедны, край наш родны'
Лес балоты і пясок...
Чуць дзе крыху луг прыгодны..
Хвойнік, мох ды верасок.
Наша поле кепска родзіць,
Бедна тут жыве народ,
У гразі жыве ён, ходзіць
А працуе — льецца пот.

Тэма паказу жыцця працоўнага сялянства ў дакастрычніцкай творчасці паэта займае асноўнае месца. У такіх вершах як „Вёска", „Удовіна хата", „На прадвесні", „Наша доля", «Першы заработак» Колас выступае ў абарону працоўнага селяніна беларуса — яго чалавечай сацыяльнай і нацыянальнай годнасці. Ён падкрэслівае, што прыніжаны, непісьменны і цёмны селянін церпіць матэрыяльныя нястачы, беднасць і галечу, холад і голад. У яго няма шчасця і долі.

Не жыву, а гнію,
Прападаю, як мыш...
Глянь на долю маю,
Глянь на цяжкі мой крыж.
(„Мужык")

Ідэя рэвалюцыйнай барацьбы і народнага вызвалення праходзіць праз большасць дарэвалюцыйных твораў Коласа. У іх паэт проціпастаўляе бяспраўнае жыццё працоўнага селяніна раскошнаму паразітачнаму жыццю паноў і багацеяў, заклікае працоўнае сялянства да ўзброенай барацьбы з прыгнятальнікамі і эксплуататарамі.

Багачы і панства
Нашы „дабрадзеі"!
Мы на суд вас клічам
Каты вы, зладзеі!
(„Ворагам")

Рашуча і смела выкрывае паэт антынародную палітыку цара і яго міністраў, хлуслівасць царскай канстытуцыі, заклікае працоўныя масы нішчыць самадзяржаўе, ствараць новы грамадскі лад.

Дымам пойдзе ўсё ліхое,
Усё, што душыць нас і гне.
Вер, брат, — жыцце маладое
Будзе ў нашай старане.
(„Не бядуй")

Галоўным героем у дарэвалюцыйнай творчасці Коласа выступае чалавек працы, які ўсвядоміў сваю сілу і змагаецца за волю, зямлю і нацыянальнае разняволенне.

Раннія апавяданні Я. Коласа тэматычна звязаны з яго дакастрычніцкай паэзіяй. У іх пісьменнік стварае яркія малюнкі жыцця і быту сялянства, паказвае рэвалюцыйныя зрухі ў вёсцы („Бунт", „Соцкі падвёў"), беззямелле, („Нёманаў дар"), адсталасць і цемру („Кантакт", „Кірмаш", „Чорт"), п'янства („Знайшлі"), дзікасць нораваў („Дзяліцьба").

Ужо ў дарэвалюцыйны час выявіўся яркі і рознастайны талент Якуба Коласа. Ён не толькі выступіў як паэт-лірык (зборнік «Песні жальбы», 1910 год), але як заснавальнік рэалістычнай беларускай прозы (зборнік „Апавяданні", 1912 г. і „Родныя з'явы", 1914 г.), як аўтар аднаактовых п'ес («Антось Лата»). Амаль адначасова былі надрукаваны ў перыядычным друку паасобныя часткі паэм «Новая зямля» і «Сымон музыка».

У сваіх дарэвалюцыйных творах Якуб Колас адлюстраваў жыццё розных класаў і сацыяльных груп тагачаснага грамадства, раскрыў супярэчнасці існаваўшыя ў дарэвалюцыйнай рэчаіснасці, паказаў палітычнае і сацыяльнае бяспраўе працоўнага сялянства, яго цяжкую працу і жудасную галечу, імкненні шырокіх народных мас да новага і светлага жыцця.

*

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя прынесла новае жыццё беларускаму народу, абудзіла яго творчыя сілы, стварыла ўсе ўмовы для росквіту мастацкага таленту Якуба Коласа. З першых дзён устанаўлення савецкай улады ён услаўляе свабодную стваральную працу савецкіх людзей, пазнаўшых шчасце працаваць не на эксплуататараў, а на самых сябе, на сваю родную дзяржаву. У сваіх шчырых вершах ён горача апявае сацыялістычнае будаўніцтва, заклікае беларускі народ дружна брацца за працу на карысць савецкай Радзімы.

Многа работы, многа разгону.
Гэй-жа наперад люд вызвалены,
Наперад савецкі мой край!
(„Вольнаму народу")

У такіх палітычна завостраных вершах, як „Ворагам", „Панская ласка", „Будзце чуйны", „Вораг не дрэмле", Колас настойліва і паслядоўна раскрывае сутнасць савецкай палітыкі міру і дружбы паміж народамі. Агрэсіўнай мілітарысцкай палітыцы капіталістычных краін ён праціпастаўляе сапраўдную, паслядоўную, міралюбівую палітыку, якая выцякае з самой прыроды сацыялізма і савецкага ўкладу жыцця.

Надзвычай глыбока хваляваў Я. Коласа лёс былой Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны, гвалтоўна адарваных ад Савецкай Зямлі. У вершах паэта на гэту тэму гучыць асуджэнне польскаму фашызму з яго жорсткай палітыкай эканамічнага і палітычнага заняволення і каланізацыі беларускага і украінскага народаў. У вершы „Панская ласка", прасякнутым вялікай нянавісцю да польскіх паноў-захопнікаў, паэт з абурэннем гаворыць:

Убіліся ў наш край,
Зрабілі яго „крэсамі'
І разам з пэ-пэ-эсамі
Заслалі тут абрус.

Я. Колас верыў і ўнушаў народу веру ў тое, што нягледзячы на жорсткі тэрор з боку пілсудчыкаў, нягледзячы на катаванні і здзекі, працоўныя ў Заходняй Беларусі пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі пераможуць у барацьбе і ўз'яднаюцца з сваімі адзінакроўнымі братамі з Савецкай Беларусі.

У сваіх вершах „Пацыфісты ў Жэневе", „На варту", „Яню" паэт выкрывае англа-амерыканскіх агрэсараў у Кітаі, якія хаваючыся за спіною Лігі нацый, аказвалі дапамогу рэакцыйнаму ўраду Чан Кай-шы, стараючыся задушыць вызваленчую барацьбу вялікага кітайскага народа.

Яшчэ задоўга да вайны Я. Колас папярэджваў народы свету аб пагражаючай ім смяртэльнай небяспецы, заклікаў іх да барацьбы з найвялікшым злом сучаснасці — фашызмам. У вершы «Пачвара» ён пісаў:

Нагледзяць забойцы з часу на час,
Расце іх бандыцкая зграя:
Гэр фюрар і дучэ—дзікаабраз
У хэўру вайшлі з самураям.

У творчасці Я. Коласа шырокае адлюстраванне знайшла тэма калектывізацыі. У вершах „Калгаснае", „На новай зямлі", „Дзед-калгаснік" «Старой вёсцы» і іншых паэт услаўляе новую калгасную вёску, у якой працоўнае сялянства пазбавіўшыся беднасці і галечы, становілася на шлях заможнага і культурнага жыцця.

Не пазнаеш зямлі і вясковых людзей —
Не, не тыя, не тыя яны:
Іншым клопатам людзі паўны,
Крута іх павярнуў бальшэвік чарадзей.
(«Нашы дні»)

У глыбока патрыятычных, захапляючых багаццем думкі і пачуцця вершах Якуба Коласа знайшлі адлюстраванне благародныя пачуцці савецкіх людзей, іх любоў і адданасць сацыялістычнай Радзіме, глыбокая вера трыумф вялікіх ідэй Камуністычнай партыі, братняя дружба народаў, росквіт сацыялістычнай Беларусі і многія іншыя пытанні. Прастата, дакладнасць мастацкіх сродкаў, народнасць складаюць характэрныя рысы лірычнай паэзіі Коласа.

У першыя савецкія гады Я. Колас завяршыў пачатую ў 1911 г, у Мінскай турме паэму «Новая зямля» і нанова перапрацаваў вялікую паэму «Сымон музыка».

Паэма «Новая зямля» — выдатны эпічны твор. У ёй паэт шырока і праўдзіва адлюстраваў жыццё і быт беларускага сялянства ў дарэвалюцыйны час. У другой паэме «Сымон музыка» Я. Колас паказвае як у дарэвалюцыйнай Беларусі капіталізм стрымліваў развіццё народнага мастацтва, глушыў інтэлектуальна адароных людзей, асуджаў іх на галечу і беспрасветнае існаванне.

Абедзве паэмы па актуальнасці праблем, па шырыні ахопу падзей, тыповасці вобразаў, глыбокаму паказу жыцця і быту селяніна, выразнасці ў паказе прыроды, багаццю мовы належаць да лепшых твораў савецкай літаратуры.

Я. Колас з'яўляецца выдатным празаікам, аўтарам першага рамана ў беларускай літаратуры. У гэтым буйным творы, які складаецца з трох частак: «У палескай глушы» (1922 г.), «У глыбі Палесся» (1927 г.), «На ростанях» (1954 г.) пісьменнік паказвае працэс фарміравання беларускай інтэлігенцыі, якая вышла з гушчаў народных мас і ў час гістарычных выпрабаванняў ішла разам з працоўнымі масамі, актыўна ўдзельнічаючы ў барацьбе за ўстанаўленне новага сацыяльнага ладу.

Праз усе часткі рамана праходзяць адны і тыя-ж героі. Асноўным героем трылогіі з'яўляецца настаўнік Лабановіч, дзейнасць якога разгортваецца на Палессі ў часы рэвалюцыі 1905 г. і заканчваецца ў савецкіх умовах, калі герой становіцца актыўным будаўнічым сацыялістычнага грамадства.

Пяру Я. Коласа належаць шматлікія апавяданні і аповесьці. Першым буйным творам Я. Коласа, прысвечаным савецкай рэчаіснасці з'яўляецца аповесць «На прасторах жыцця». У ёй аўтар паказвае беларускую сялянскую моладзь у першыя гады савецкай улады: імкненне яе да навукі і культуры, да актыўнага ўдзелу ў будаўніцтве новага жыцця. Створаны ў аповесці вобраз маладога чалавека савецкага часу — камсамольца Сцяпана Баруты, яркі і выразны. Аповесць „Адшчапенец" напісана на тэму калектывізацыі. У ёй пераканаўча паказана ўстанаўленне новага тыпу селяніна ў час гістарычнага пералому ў жыцці вёскі — арганізатара і грамадскага дзеяча.

Выдатным творам сацыялістычнага рэалізма з'яўляецца аповесць Я. Коласа „Дрыгва". У ёй адлюстроўваецца гераічная барацьба беларускага народа супроць белапольскіх інтэрвентаў, паказваецца перамога над ворагамі і выгнанне з савецкай зямлі.

Сярод станоўчых вобразаў аповесці найбольш глыбока выпісан вобраз дзеда Талаша, які нагадвае знаёмых герояў грамадзянскай вайны, увасобленых у кнігах А. Серафімовіча, Д. Фурманава, А. Фадзеева. Пісьменнік пераканаўча паказвае ідэйны рост звычайнага беларускага селяніна, які ад уласных крыўд, нанесеных яму белапольскімі акупантамі, паступова пераходзіць да ўсведамлення сутнасці класавай барацьбы, становіцца актыўным і свядомым барацьбітом за агульнакласавыя, агульнадзяржаўныя інтарэсы.

Побач з вобразам дзеда Талаша даволі поўнакроўна і праўдзіва створаны ў аповесці вобраз камуніста — падпольшчыка — рабочага Невіднага, партызана Мартына Рыля, малодшага камандзіра Савецкай Арміі — камузвода Букрэя і іншых.

Аповесць „Дрыгва" выдавалася ў рускіх перакладах і заваявала шырокае прызнанне ў савецкіх чытачоў. Цёпла была сустрэта гледачамі п'еса Я. Коласа „У пушчах Палесся" (1939 г.), напісаная па матыву аповесці „Дрыгва". Яна была паказана ў Маскве ў дні першай дэкады беларускай літаратуры і мастацтва. Акрамя таго Якубам Коласам напісаны п'есы: „Антось Лата", „Забастоўшчыкі" і „Вайна вайне".

Паспяхова выступаў Я. Колас як крытык і публіцыст, яго крытычныя артыкулы пра Пушкіна, Купалу, Багдановіча, Шэўчэнку і многія іншыя з'яўляюцца асабліва каштоўнымі для нашага літаратуразнаўства.

У дні Вялікай Айчыннай вайны Якуб Колас разам з пісьменнікамі ўсяго Савецкага Саюза быў у перадавых радах барацьбітоў з каварным ворагам. Яго страсныя вершы, натхнёныя публіцыстычныя артыкулы і палымяныя прамовы, з'яўляліся баявой зброяй у выкрыцці ганебнай дзейнасці сусветнай буржуазнай рэакцыі і яе ўдарнай сілы — нямецкага фашызма.

Паэзія Я. Коласа ваеннага часу, прасякнутая гарачай верай у сілы народа, у яго светлую будучыню, заклікала савецкіх людзей да абароны сацыялістычнай Айчыны, да ўсенароднага адпору нямецка-фашысцкім захопнікам. Верш „Адпомсцім" кліча народ дружна «грамадой» выйсці на смяротны бой з заклятым ворагам і ачысціць „долы і нівы", нашу зямлю ад прагнай саранчы. У коласаўскіх вершах ваенных гадоў моцна жыла вера ў савецкі народ, які адстаіць свабоду і незалежнасць сваёй сацыялістычнай Радзімы, прынясе ўсяму свету вызваленне ад фашысцкай няволі.

Находзіць час, і меркнуць яго дні,
Як ноч, над ім звісае кара.
Не вырвецца з сваёй-жа западні
Фашысцкая пачвара.
(«У цяжкую часіну»)

Рад змястоўных і прачуленых твораў („Засада", „Над магілай партызана", „Бацьку Мінаю" і іншыя) прысвячае Якуб Колас адважным народным мсціўцам, якія ў імя вызвалення роднай краіны ад ненавісных захопнікаў ішлі на вялікія подзвігі і ахвяры.

У выдатных паэмах «Суд у лесе» і «Адплата» барацьба народных мас з лютым ворагам — германскім фашызмам — падаецца, як масавы патрыятычны рух гераічнага савецкага народа, які гатовы ахвяраваць сваім жыццём за свабоду Радзімы.

У глыбока патрыятычных вершах — закліках, прасякнутых пачуццём дружбы народаў Савецкага Саюза паэт гаворыць аб непераможнай сіле Савецкага народа — барацьбіта, услаўляе мудрую Камуністычную партыю, арганізатара і натхніцеля перамогі над фашызмам.

У шматлікіх сатырычных вершах, публіцыстычных артыкулах Я. Колас трапна і востра выкрываў „новы парадак", які ўводзілі на часова захопленых землях стаўленнікі Гітлера.

Як член прэзідыума Усеславянскага антыфашысцкага камітэта Я. Колас актыўна ўдзельнічаў у правядзенні мітынгаў, выступаў з прамовамі па радыё, з артыкуламі і вершамі ў газетах.

Выступаючы ў Маскве на другім і трэцім Усеславянскіх мітынгах, пісьменнік горача заклікаў савецкіх людзей да баявой дзейнасці, да поўнага разгрому фашысцкіх полчышчаў, да міру і дружбы паміж народамі.

У пасляваенныя гады ў гарачай барацьбе за мір, за шчасце і свабоду ўсяго чалавецтва народны паэт БССР Якуб Колас прымаў самы актыўны ўдзел. У сваіх прамовах на кангрэсах міру, у шматлікіх артыкулах і вершах ён выкрываў падпальшчыкаў новай вайны, вёў барацьбу за мір і свабоду народа. „Магутная рука шматмільённых народаў, — заяўляе пісьменнік, — якія выступаюць за мір, выб'е смерцяносную зброю са злачынных, залітых крывёю рук забойцаў. Усе сілы, усю энергію аддадзім барацьбе за мір ва ўсім свеце. І хай наш голас учуюць усе народы на зямлі і адгукнуцца магутнай сімфоніяй міру".

Адным з буйных твораў Я. Коласа, завершаных у пасляваенныя гады, з'яўляецца паэма „Рыбакова хата". У ёй на супастаўленні савецкага калгаса Беразянка і прыгнечанай польскімі панамі вёскі Петрушы, паэт паказвае перавагу сацыялістычнай сістэмы над капіталістычнай. На шырокім гістарычным фоне ён дае яркі малюнак цяжкага беспрасветнага жыцця і той барацьбы, якую вялі пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі працоўныя Заходняй Беларусі за сваё вызваленне, за ўз'яднанне з народамі Савецкага Саюза, будуючымі новае жыццё.

Паэма заканчваецца зваротам паэта да свабоднага польскага народа, які вызваліўся з ланцугоў няволі, жыве ў дружбе з народамі Савецкага Саюза, няспынна ідучы да новых перамог.

Мае браты, мае суседзі,
Свабодны, новы польскі люд!
Няхай-жа песняй звонкай медзі
Красуе наша дружба тут.
Няхай-жа стане тленню, прахам
Жыцця мінулага ярмо!

Высокая ідэйнасць, савецкі патрыятызм, народнасць, высокае паэтычнае майстэрства — асноўныя рысы гэтага выдатнага твора.

Сваю літаратурную дзейнасць Я. Колас заўсёды спалучаў з актыўнай грамадскай і навуковай дзейнасцю. Ён з'яўляўся членам Цэнтральнага Камітэта КПБ, дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР і Вярхоўнага Савета БССР, членам прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук БССР, членам Прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў СССР і БССР, старшынёй Рэспубліканскага камітэта абароны міру.

За выдатныя заслугі перад Радзімай Якуб Колас быў узнагароджан пяццю ордэнамі Леніна, ордэнам Чырвонага Сцяга, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалямі.

Беларускі народ разам з усімі народамі Савецкага Саюза свята ахоўваюць памяць выдатнага сына, вялікага мастака, палымянага патрыёта, да канца адданага вялікай справе Камуністычнай партыі. На мастацкіх творах Я. Коласа выхоўваюцца і будуць выхоўвацца многія пакаленні савецкіх людзей.

Жадаюць слухаць радыёперадач з Мінска

Жыццё сялян на Беласточчыне, так як і ва ўсёй краіне з году ў год змяняе сваё аблічча, стан віцца штораз прыгажэйшым.

Гэтую змену можна назіраць і ў сяле Дубічы Царкоўныя, Гайнаўскага павета.

Ёсць там 7-класная школа, пошта, пункт аховы здароўя, клуб і бібліятэка з якой карыстаюць усе жыхары вёскі У мінулым месяцы г. г. вёска была радыёфікавана Зараз у кожнай хаце граюць радыёкропкі

Жыхары Дубіч Царкоўных вельмі ўдзячны Партыі і Ураду за ўсе гэтыя змены ў іх жыцці

Вельмі яны таксама хацелі б бліжэй пазнаёміцца з жыццём сваіх братоў у Совецкай Беларусі Таму жыхары Дубіч Царкоўных і навакольных вёсак звярталіся з просьбай у Ваяводскае праўленне сувязі ў Беластоку, каб дазволіла радыёвузлу ў Махнатым — Гайнаўскі павет, у час перапынку радыёперадач з Варшавы, уключыць радыёперадачы з Мінска.

УЛАДЗІМІР КОРХ
Дубічы Царкоўныя.

Нашы карэспандэнты і чытачы пішуць

Звыш 26 мільёнаў злоты на адбудову сталіцы

У вялікай справе мірнага будаўніцтва ў нашай краіне, адно з пачэсных месц займае таксама дзейнасць грамадскага фонду адбудовы сталіцы (СФОС).

Увесь народ будуе сваю сталіцу. Пад такім лозунгам, працоўныя нашай краіны штогод даюць значную суму грошай (каля 200 мільёнаў у год) на адбудову сваёй, варварска знішчанай фашысцкімі целюдамі, каханай Варшавы.

Значная частка гэтых грошай — бо каля 5 прац. — у паасобных ваяводствах прызначаецца на інвесціраванне ўсялякіх культурных аб'ектаў.

Да 1956 г. на Беласточчыне сабрана ўжо звыш 26 мільёнаў злоты . Звыш 8 мільёнаў злоты з гэтых грошай засталося ў Беластоцкім ваяводстве.

Яны шмат дагамаглі ў інвесціраванні шматлікіх культурных аб'ектаў Беласточчыны, такіх як: Дом ТПП Р у Беластоку. Дом Культуры у Олецку і Высока-Мазавецкім, інтэрнат Агульнаадукацыйнага ліцэя ў Саколцы. Тэатр маладога гледача ў Беластоку, спартыўны стадыён у Ломжы, гістарычная ратуша і сімфанічны аркестр у Беластоку, а таксама шмат іншых аб'ектаў з якіх карыстаюць усе працоўныя Беласточчыны.

У пяцігадовым плане прадугледжваецца на Беласточчыне збор грамадскага фонду адбудовы сталіцы на суму 26 мільёнаў злоты З гэтай сумы застанецца ў ваяводстве 8 мільёнаў злоты, якія будуць прызначаны на далейшае развіццё культурнага жыцця працоўных Беласточчыны.

Такім чынам адбудова нашай сталіцы адбываецца ў цеснай сувязі з адбудовай усёй нашай краіны, а таксама Беласточчыны.

На плошчы «Нове Място» у Варшаве праводзяцца канчатковыя работы Большасць дамоў ужо атынкавана. Цяпер праводзяцца ўпарадкавальныя работы на вуліцах.

На здымку: Фрагмент новаадбудаванай плошчы «Нове Място» у Варшаве.

Новыя школы

1 верасня 1956 года будуць аддадзены да карыстання дзетвары і моладзі новыя школьныя будынкі у мясцовасцях: Сакі — Гайнаўскі павет, — пачатковая школа, Кожына — Бельскі павет — пачатковая школа і будынак Педагагічнага Ліцэя і Ліцэя дзіцячых садоў у Бельску.

Л.

Толькі з Гайнаўкі — 12 кандыдатаў

Маланкай абабегла сярод беларускай моладзі звестка аб адкрыцці пры філалагічным факультэце Варшаўскага універсытэта аддзялення беларускай філалогіі Шмат моладзі — выпускнікоў беларускіх сярэдніх школ, выказала жаданне паступіць на гэтае аддзяленне.

Як паведамляе наш карэспандэнт Янка Галубоўскі, толькі з адной Гайнаўкі ёсць ужо 12 кандыдатаў на беларускую філалогію.

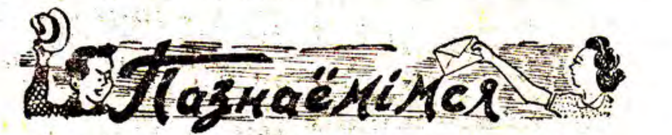
К. Я.

Пабываюць у БССР

Дружба паміж польскім і совецкімі народамі з кожным годам усё больш мацнее.

Ужо многа пабывала ў Совецкім Саюзе нашых рабочых і сялян, інтэлігенцыі, вучоных і артыстаў. Запазналіся яны з дасягненнямі нашых братоў у СССР.

Яшчэ ў гэтым годзе паедзе з Беласточчыны ў Гродзенскую вобласць 5 груп і Брэсцкую вобласць 3 групы — кожная ад 5—50 чалавек. Пабываюць у БССР партыйныя работнікі працаўнікі рад народовых, профсаюзаў, члены сельгаскааператываў, сяляне аднаасобнікі, настаўнікі, моладзь, спартыўныя каманды і харавыя гурткі.

Мне вельмі спадабаўся Ваш куточак для моладзі. Я таксама хацела-б навязаць пісьмовую сувязь з сябрамі і сяброўкамі.

Я простая, шчырая, вясковая дзяўчына Жадаю падзяліцца сваімі ведамі і перапісвацца на розныя тэмы з чытачамі „Нівы" з розных ваколіц нашай краіны.

Калі ласка прашу пісаць па адрасу: Ніна Бура, вёска Бандары, пошта Юшкавы-Груд, Беластоцкі павет.

Увага школьнікі!

Хто-б з Вас хацеў перапісвацца з піянерамі Беларусі — звяртайцеся ў Рэдакцыю „Нівы". Рэдакцыя наша мае некалькі дзесяткаў адрасаў піянераў з БССР.

Чакаем на вашы лісты.

Больш увагі да моладзі

Ужо тры гады моладзь сяла Дубічы, Гайнаўскага павета, стараецца аб спартыўную пляцоўку.

Але Грамадская рада на гэтую справу мае ўсё адзін адказ:... „няма ў нас на гэта пляца"...

З гэтакім адказам маладыя „эльзэтэсаўцы" ніяк не могуць згадзіцца. Яны ўсё кажуць, што пры добрай волі можна-б было знайсці адпаведны пляц

Ёсць у сяле, напрыклад, чатыры гектары грамадскага поля, на якім будуецца база сельскагаспадарчага кааператыва Няўжо-ж не можна ад яго адвесці кавалак зямлі пад спортпляцоўку Кааператыўшчыкі занялі шмат грамадскай зямлі і на агароды.

Гэтыя прыклады паказваюць ясна, што ёсць магчымасць развіцця спорту ў Дубічах. Трэба толькі ўдзяліць болей увагі да моладзі і яе патрэб А гэта абавязак, як Грамадскай рады так і праўлення кааператыва.

В. Я.

УВАГА ЧЫТАЧЫ!

У IV квартале г.г. наша рэдакцыя арганізуе ДЛЯ ВАС

ВЯЛІКУЮ ЛАТАРЭЮ

Разыгран будзе матацыкл. У розыгрышы прымуць удзел усе чытачы „Нівы", якія падпішуцца на яе на IV квартал і прышлюць у рэдакцыю квіток аб падпісцы з мясцовай паштовай установы да 1.X. 1956 г.

Прыпамінаем, што падпіска на IV квартал г.г. прымаецца ва ўсіх паштовых установах да 10 верасня г.г. і складае толькі 7 зл. 80 гр.

Паспяшайся, за 7 зл. 80 гр. можаш выйграць МАТАЦЫКЛ!

ВАСІЛЬ БАРШЧЭЎСКІ

Распрогшы каня і падкінуўшы яму ў жолаб вязку сена, Мішка чыкілдаючы накіраваўся ў хату. Ён так намучыўся ў полі, што ледзь валачыў і так крывыя свае ногі. Маці ў той час падавала вячэру. Смакавіты бульбяны пах разнёсся па ўсёй хаце, калі яна паставіла на стол вялікую, гліняную міску варанай бульбы.

Мішка прымасціўшыся ля стала, браў па адной бульбачцы, лупіў яе пальцамі і сёрбаючы запіваў халадніком. Аднак хоць Мішка пасля цяжкай працы ў полі меў воўчы апетыт, не скончыў вячэраць, таму, што... Які жах! — убачыў, як плавалі ў халадніку тлустыя, жоўтабрухія мухі. Апетыт яго прапаў адразу. Адлажыў лыжку і штосьці злосна мармытнуўшы пад носам — выйшаў з хаты. Сеўшы на лаўцы пад вішняю, Мішка пачаў раздумваць над сваім жыццём — быццём.

„Ды што гэта за жыццё — думаў ён. Напрацуешся, як той вол у полі праз цэлы дзень, ледзь прывалачэшся да хаты. А ў хаце таксама не адпачнеш. Усюды брудна, непарадкі — як у хляве. Эх жыццё! — аж жудасць бярэ" — плюнуўшы мармытаў Мішка.

Да лаўкі на якой сядзеў Мішка падыйшоў яго дзядзька, Піліп.

— Над чым так задумаўся Мішка — спытаў ён скручваючы папяросу.

— А вось задумаўся над сваім зас... жыццём — прагаварыў з горычу Мішка.

— Так, жыццё тваё не лёгкае — падумаўшы сказаў Піліп. — Маці старая, не здужае ўжо рабіць у полі. Цяжка табе Мішка, вельмі цяжка.

— Цяжка, цяжка, ды я і сам ведаю, што цяжка, ляпей ад каго — перабіў дзядзькаву гутарку Мішка. — Але што зрабіць каб палягчэла, вось гэтага мне ніхто не параіць.

Дзядзька зацягнуўся моцна папяросай, выпусціў з вуснаў клуб сіняга дыму і, хітравата зірнуўшы з боку на Мішку, прамовіў:

— А ты не гарачыся быццам той жарабец, ды не скачы дзядзьку чортам у вочы. Бач ты яго, як дапякло, цяжка яму, ніхто не параіць. Ажаніся, то палягчэе. Дакуль будзеш лазубнём хадзіць!

— Эх, з такой парадай, — скептычна махнуў рукой Мішка.

— А ты не махай, — не ўступаў Піліп. — З такім маханнем хутка ногі выцягнеш. Глянь на сябе, як ты выглядзіш. Аборваны, кашуля брудна, барадою зарос, быццам той дзед. Нябось каб была жонка — дагледзела-б. На людзей стаў-бы падобны. Ды і жыццё стала б лягчэйшым.

— Ты ано падумай, — прыязджаеш з поля змучаны, уваходзіш у хату, а тут усё чысценька, вышараваная падлога, усё на сваім месцы, на прыпеку стаяць розныя рандолкі, гаршчэчкі ды аж зіхацяць, такія чыстыя, а па хаце ўвіваецца быццам перапёлачка, маладзенькая, прыгожая жанчына. Не паспееў ты памыцца, а на стале ўжо стаіць смакавітая ежа ў чысценькіх талерачках. Сядаеш за стол, бярэш лыжку, а над вухам чуеш шчэбет гэтае-ж перапёлачкі: «Еш Мішанька, еш, я табе яшчэ падалью, еш мой міленькі, гаспадарыку, ты ў мяне сёння намала напрацаваўся».

— Пад'еўшы ляжаш на ложак, каб сала завязалася, а тут і перапёлачка да цябе падляжа, прытуліцца, ды пачне табе шчабятаць штосьці на вуха. Вось тады і пагаварыць з ёю вельмі-ж ужо лоўка.

А па нейкім часе гэтая перапёлачка прывядзе табе на свет божы маленькага салавейчыка, які выглядаць цябе будзе, калі ты з поля вяртаешся, а калі толькі звочыт дык зараз зачырыкае: — «Мамка давай вяцелю, бо ўзё тятька нас пліехаў».

— Эх Мішка, Мішка — закончыў дзядзька Піліп, — каб спазнаў ты цяплынь сямейнага жыцця, не махаў бы так рукою.

Падчас апавядання дзядзькі, у Мішкі агеньчыкі засвяціліся ў вачах. Узяло яго гэта. Ён аж рот раззявіў так слухаў заўзята.

А калі Піліп скончыў — Мішка ўздыхнуў, быццам-бы з жалем, і праз хвіліну маўчання, прамовіў:

— Ажаніцца з такою дзяўчынаю вядома, што добра. Ды ці-ж я не хацеў-бы? — яшчэ і як хацеў-бы. Аднак гэта ня лёгкая справа. Дзе-ж яе знайсці такую, як вы кажаце, перапёлачку?

— Хто ведае, — прагаварыў з хітрынкай дзядзька Піліп. Мо' каб мы такую ў двух пашукалі, то і знайшлі-б яе. Некалькі дзён таму, — гаварыў дзядзька Піліп, мне давялося начаваць у аднаго селяніна ў Гушчавінах ,гэта будзе якіх 20 кіламетраў ад нашай вёскі. Вось я і бачыў там такую перапёлачку. Груняй яе завуць. Нічога сабе дзяўчына, кроў з малаком. Ды і бацька таксама цёплянькі, можна было-б пасажак нядрэнны пацягнуць. Так, што Мішка доўга не думай. У суботу заложым коніка ды паедзем у сваты, а пасля вяселле зробім. Хопіць ужо табе гэтага халасцяцкага жыцця — нядолі.

— Ды як-жа гэта так адразу вяселле. Я-ж яе зусім не ведаю ды і не кахаю. Ці-ж так ажаніцца? — запярэчыў Мішка.

— Плюнь ты на гэта — махнуў рукою дзядзька. — Бач ты, амораў яму захацелася. Ён яе не ведае. Ажэнішся, пажывеш, дык пазнаеш і пакахаеш. Прывыкнеце да сябе. Я вось са сваёю старою таксама ажаніўся не ведаючы яе, а цяпер жывём, як сам бачыш, не дрэнна. Прывыклі да сябе. Каханне... — яшчэ раз перадражніў Мішку дзядзька, — Плюнь ты на яго.

Працяг будзе.

Згодна з загадам вайсковых улад ЗША у склад амерыканскага акупацыйнага войска ў Заходняй Нямеччыне будуць уваходзіць таксама злачынцы і крыміналісты, якія адседжвалі свой доўгавечны прысуд у вядомай амерыканскай турме Сінг-Сінг.

БЕЗ ПОДПІСУ.

Навернуты ілгун

(Амерыканская байка)

Адзін малы хлопчык заўсёды ілгаў. I вось, калі ўжо вырас на вялікага — зрабіўся вандроўным прадаўцам, інакш кажучы комівояжорам у вялікай гандлёвай фірме. Пасля нейкага часу дзякуючы небываламу таленту (таленту, аб якім гаворыцца ў пачатку байкі), — атрымаў становішча дырэктара гэтай фірмы.

Аднойчы пасланец бюро папрасіў, каб дырэктар звольніў яго з абавязкаў дзеля таго, што хоча ісці на пахаванне бабкі. Дырэктару прыпомніліся яго маладыя гады і падумаў, што ён сам ахвотна паглядзеў-бы гэты футбольны матч.

Каб адвучыць хлапчука ад ілгарства сказаў, што датрымае яму кампаніі і... прышлося адсутнічаць на абяссільваючым жалобным цырыманіяле. Пасля таго здарэння наш дырэктар выраашыў верыць людзям і страціў усю маёмасць на біржы.

(*Шпількі*)

Што бачыў, тое кажу

Мажліва нехта з чытачоў і спытае, як гэта я апынуўся ў Орлі; вельмі проста — вылез з цягніка на станцыі Арлянка, закінуў за плечы клунак, кій у руку, папяроску ў зубы і пачакілдаў па шасэ.

Крочу, песеньку мармычу:
... Эх, дорожка, путевая
Не страшна нам погода
любая"...

...А ў самае Орлі дождлжык мяне спаткаў. А я ад гэтага спаткання ўцякаю таму, што мой рэўматызм вельмі-ж не любіць вільгаці.

Уцёк я ад дажджу, схаваўся ў Дом Культуры. Знадворку будынак ніштаваты, а ў сярэдзіне хлеў, ветрык па пакоях гуляе і таксама песенькі спявае.

Успомнілася мне выступленне мандалістаў з Орлі ў Беластоку і здзіўляюся, які ў іх музыкальны дом.

У прыватнасці, мы бачым заўсёды толькі палову аркестра мандаліністаў, другая палова ў Орлі ляжыць ужо больш як год.

Музыканты ляжаць у хатах на печах, а дваццаць музыкальных інструментаў ляжыць у Доме Культуры расклееныя, на іх толькі вецер грае.

Шэф Дома культуры — Беластоцкі ЗСХ, не рамантуе музыкальных інструментаў і Дом Культуры носіцца з думкай ліквідаваць таму, што Дамоў Культуры ў вёсках панарастала даволі многа, а рамонты і іншае перашкаджаюць ЗСХ займацца культурна-асветнай работай у вёсцы.

Пакуль азнаёміўся я з гэтымі вясёлымі справамі то і дождлжык перайшоў.

Выйшоў я, цёмнабурай хмарцы кіём пагразіў і пайшоў у дзіцячы сад.

Весела сустрэла мяне дваццаць рабятак. Кажу ім:

— Рабяты, сумна вам у пакоях, на двары штодзень дождж падае..

А яны крычаць у адказ:

— Дзядзячка, у нас тут як на двары, паглядзі што за шчыліны ў вокнах і дзверах, а ў сценах бачыш якія дзіркі, хто па вуліцы ідзе нам усё відаць. Калі нам сумна, мы гуляем — пераскакваем цераз дзіры ў падлозе...

Паглядзеў я пад ногі — ды сапраўды бачу, што ў стайні ляжаць лепшыя дошкі чым на падлозе ў дзіцячым садзе. Успомнілася, што ў мінулым годзе была пастанова аб рамонце дзіцячага сада ў Орлі, але відавочна ад пастановы да рамонту далей чым ад нас да турэцкага султана.

Цяпер я ведаю, што ў Орлі нічога не будуюць, старога не рамантуюць, а чакаюць што хутчэй раскідаецца.

Раззлаваўся я, схапіў клунак і выйшаў на дарогу, ды з горычы на адвячорку апынуўся ў Бранску. Пераначаваў у гасціннага чалавека. У час снедання апавядаю яму, што бачыў у Орлі, а ён кажа:

— У нас, у дзіцячым садзе не лепш: студні няма, ваду трэба здалёк насіць і з палівам на зіму дрэнна.

Устаў я з-за стала, падзякаваў і пайшоў у дзіцячы сад. Падыходжу да будынка, а там манашкі круцяцца.

— «Што за ліха — думаю— ішоў у Бельск, а трапіў у Бранск, іду ў дзіцячы сад — трапляю ў жаночы кляштар, не інакш д'ябал мяне водзіць.

Бачу, сусед каня запрагае, падыходжу да яго ды пытаю:

— Скажыце мне, калі ласка, што ў вас з дзіцячым садам зрабілі?

А ён адказвае:

— Нічога не зробіш, дзіцячы сад побач, а абслугоўваюць яго манашкі. Яны кормяць дзяцей цялеснай і духоўнай ежай.

— А якой ежы дзеці больш атрымліваюць — пытаю.
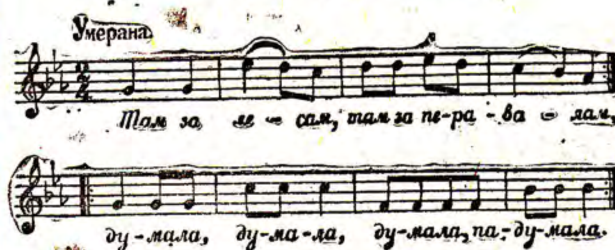
— Зразумела, духоўнай, яна таннейшая — адказаў сусед, ускочыў у брычку і паехаў.

Пастаяў я, пастаяў, і пайшоў да швагеркі, таму, што з маладымі жанчынамі ды яшчэ манашкамі мне размаўляць не даводзіцца. Даўно мінулі гэтыя часы.

Дзядзька Лявон

Там за лесам, там за перавалам...

(народная беларуская песня)

1. Там за лесам, там за перавалам,
Думала, думала, думала, падумала.
2. Там цыгане весела гулялі,
Думала...
3. Ліш адзін цыганчык не гуляць,
Думала...
4. На цыганку скоса паглядаіць,
Думала...
5. — Дам табе я ключы залатыя,
Думала...
6. Атапры сундукі дубовыя,
Думала...
7. Даставай ты плацця шаўкавыя,
Думала...
8. Мы паедзем гуляць, танцаваці,
Думала...
9. Дзе баяры будуць любавацца,
Думала...

КЛАПАТЛІВЫ

Усю зіму прасядзеў у «павеце».
Праходзіў курс па лепшых формах працы.
Потым прыехаў, сабраў як кажуць: «усіх на свеце»
I вось пачаў: аб першых кроках дэмакратыі,
Аб пастановах партыі, імкненнях дзяржавы,
А потым — прыступіў да справы:
— Сябры, сакалікі, работы ў кааператыве шмат.
I тут вось, — трэба ўвесці новы лад.
I зноў пачаў аб тым, што дзеецца на свеце,
А потым перадаў усё, што чуў у «павеце».
Яшчэ сказаў: я сам, як старшыня, буду за ўсё змагацца.
Ад вас я вымагаю толькі няспынная працы.
Улетку — кожным днём гарачым,
Пісаў пад ліпай справаздачы.
I дзіва, што ніколі ні фермы, ні поля не наведаў
А што пісаць у справаздачах — быццам ведаў.
Усе думалі: ну старшыня запрацаваны,
О дзе душа! — О чалавек каханы!
Аж нехта зацікаўлены заглянуў у яго паперную пасцель

Даведаўся, што піша старшыня — круцель.
Ніякіх справаздач ён не пісаў ніколі!
Ён толькі масціўся за столік,
Важнасці твару надаваў,
I прытвараўся, што пісаў.
Хоць і не вельмі выгадна сядзець
Абложаным паперамі ля плота,
Але ўсё-ж не так мучыўся, як іншыя — работай.

* * *

Я вам адно скажу:
Шмат дзе яшчэ знаходзяцца такія старшыні,
Якія толькі мнуць траву.
Ой! — Трэба выгнаць іх нарэшце ў поле!
Хай і яны хоць крыху пажывуць свабодай, воляй.

ЗОСЯ БУСЛОВІЧ

„УЗАЕМАДАПАМОГА"

17 жніўня амаль так, як і ва ўсе жнівеньскія дні г. г. падаў дробненькі, густы дождлжык.

Аднак не гледзячы на непагоду, члены маладога сельгаскааператыва ў Збучы, сядзець бязд... ў хатах не сталі.

Ды як-жа тут сядзець, калі ў кааператыве яшчэ ўсё не так як трэба. Вядома, калектыўная гаспадарка яшчэ маладая, так сказаць, першыя крокі ставіць на новым шляху, таму і работы нямала, таму і не ўседка кааператыўшчыкам. А больш усяго — будавацца трэба. Вось таму сёння яны пастанавілі паехаць па гравій.

Раніцой некалькі чалавек, цягніком з прычэпамі выехала ў Чыжаўскую „жвіроўню".

У той час, калі кааператыўшчыкі з Збуча грузілі гравіям прычэпы, члены праўлення сельгаскааператыва ў Чыжах абмяркоўвалі вялікую праблему. А менавіта: якім спосабам перашкодзіць Збучайцам у давозе гравію. Яны аднагалосна пастанавілі:

Не прапусціць!

З гэтай мэтай яны мігам мабілізавалі ўсе Чыжаўскія кааператыўныя сілы і прыступілі да пабудовы барыкады на вуліцы вёскі Чыжы.

Вось выехала з гаража кааператыўная грузавая машына і стала ўпоперак вуліцы.

Да яе з усіх канцоў вёскі спяшыліся людзі. Хто з бочкай, хто з цэбаркам, а хто з палукашкам на галаве, быццам тыя мурашкі да мурашніка, ўсё цягнулі на барыкаду.

— Не пройдуць! — штохвіліна чуліся ваяўнічыя воклічы. — Не пройдуць! — быццам камандзіры на фронце салдат, — заахвочвалі кааператыўшчыкаў члены праўлення.

Праз некалькі хвілін на вуліцы вырасла непрадольная барыкада. Па баках яе, быццам старажытныя воіны, усталіся Чыжаўскія кааператыўшчыкі.

Марудзіць не было часу. Да вушэй іх даносіўся ўжо гул набліжаўшагася цягніка.

Збучаўскія кааператыўшчыкі вярталіся з гравіям.

Уехалі ў Чыжы ды... вачам сваім не вераць. Упоперак вуліцы стаіць моцная, непераможная барыкада. Трактарыст анямеў ад нечаканасці. Таксама анямеў і яго цягнік. Усё зацiхла, як перад рашучым боем, аж у вушах звінела. I вось гэтую ціш, быццам каманда камандзіра, прарэзаў вокліч некага з членаў чыжаўскага кааператыва.

— На прычэпы!

— На прычэпы! — рэхам пранеслося па радах Чыжаўскіх кааператыўшчыкаў і яны быццам байцы на ненавіснага ворага, рушылі ў атаку на... гравій.

Гравій не вытрымаў атакі. Да апошняга каменьчыка ён быў утоптаны ў вулічну гразь. Пабялелыя ад злосці з апушчанымі рукамі, стаялі кааператыўшчыкі Збуча.

Яны пакрыўджаныя вярталіся ў Збуч і думалі:

Вось як выконваюць пастанову V Пленума ЦК нашай партыі, члены багатага сельгаскааператыва-мільянера ў Чыжах, — Гайнаўскага павета. Так яны дапамагаюць нашаму яшчэ маладому, які першыя крокі ставіць на новай дарозе — сельгаскааператыву, іх суседу.

Думаю, што неабходным з'яўляецца каб таварышы ў Чыжах дэталёва абмеркавалі справу ўзаемадапамогі гэтых двух суседскіх сельгаскааператываў.

В. Б.

Бедная баба

— Чаго-ж ты бабка плачаш?

— Галубок мой! Як-жа мне не плакаць. У царкве-ж чыталі, што на гэтым свеце будзе „плач і скрыгат зубамі". А чым-жа я буду скрыгатаць калі ў мяне зубоў няма.

Няўдзячны

Спякла я сёння, галубачка, пірог свайму мужыку. Ды пірог гэты быў такі румяны, быццам яблыка, а пухленькі, як падушачка.

А ён-жа нягоднік як кіне ў мяне гэтым пірагом у плечы, то так як усёроўна каменем. Яшчэ цяпер баліць.

Прыпеўкі

Ішлі тучы з адной кучы,
А зорачкі розна,
Не сварыся, мая маці
Што я хаджу позна.
Ці сварыся, не сварыся,
Ды ўжо не навучыш,
Колю люблю ды кахаю
Ты нас не разлучыш.

Гэта было даўно

Аднойчы парабак біў асла. Убачыў гэта пан, прыбег да парабка і «з'ехаў» яго кіём. Парабак звярнуўся да асла, пакланіўся глыбока і кажа:

— Прашу, выбачайце, пане асёл, я зусім не ведаў, што вы маеце добрых прыяцеляў сярод паноў.

Мазалеўскі Аляксандр
Хілімоны
пт. Новы Двор

ВЯЛІКІ КОНКУРС

Умовай конкурсу з'яўляецца: адгануць імя і прозвішча пісьменніка, назваць загалоўкі яго выдатнейшых твораў (напісацы на асобным паперы), выпаніць купон і прыслаць у рэдакцыю.

Усылання усіх 10 купонаў да 30 верасня г. г.

Яго твор: «Кацярына»

Адначасова паведамляем усіх тых чытачоў, якія-б хацелі яшчэ цяпер узяць удзел у конкурсе, што рэдакцыя выраашыла прадоўжыць тэрмін вы...

КУПОН IX

Імя і прозвішча пісьменніка ....

Яго творы ....

Мне найбольш падабаліся творы ....

Імя ... Прозвішча ... Адрас ...

АГАФОН АБРОТКА ЙДЗЕ Ў ШКОЛУ

Паглядае Агафончык
Як прыгожа ўсходзіць сонца—
Верасня цудоўны чар...
І глядзіць на каляндар.

Устаў, памыўся наш Абротка,
У руцэ трымае шчотку;
Боты на люстэрка чысціць,
Выбіраецца кудысьці.

Маці снеданне рыхтуе,
Агафон кніжкі пакуе,
Ды і сшыткі ўсе сабраў.
З'еў снеданне, пашагаў.

Як прыгожа, як вясёла,
Добры дзень, Родная Школа!
Як званочак сэрца звоніць —
Йдзе вучыцца Агафонік.

Орган ГП БГ-КТ РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ Адрас рэдакцыі: гор. Беласток, вул. Кілінскага 7/1, Тэлефоны: Гал. рэдактар і сакратарыят 25 89, аддзелы рэдакцыі 36 43. Умовы падпіскі: на 6 месяцаў — 15 зл 60 гр, на 3 месяцы — 7 зл 80 гр. Падпіску прымаюць паштовыя ўстановы і пісьманосцы Konto NBP I Oddz. Miejski Nr 102-7-161 w Białymstoku
Паліграфічнае прадпрыемства ў Беластоку Т-7-1832